

**RĪGAS PEDAGOĢIJAS UN IZGLĪTĪBAS VADĪBAS
AKADĒMIJAS**

PEDAGOĢIJAS FAKULTĀTE

Nepilna laika studijas

Profesionālā bakalaura studiju programma

„Skolotājs” ar kvalifikāciju “Pirmsskolas un sākumskolas skolotājs”

LINDA LUKJANOVIČA

Trīs līdz četrgadīgu bērnu uzvedības paradumu veidošanās speciālajā internātskolā

Bakalaura darbs

Darba vadītājs

Akadēmiskais
amats

Grāds

Vārds, uzvārds

Paraksts

Rīga

2011

Anotācija

Bakalaura darbs „Trīs līdz četrgadīgu bērnu uzvedības paradumu veidošanās speciālajā internātskolā” sastāv no satura rādītāja, ievada, 2 nodaļām, 5 apakšnodaļām, 15 attēliem, secinājumiem, izmantotās literatūras un informācijas avotu saraksta, 2 pielikumiem. Darba apjoms – 49 lapaspuses.

Bakalaura darbā ir izmantoti 32 literatūras avoti, tai skaitā 3 ārzemju literatūras un 2 interneta resursu avoti.

Teorētiskajā daļā autore pēta V.Golubinas, V.Ādlera, M.Bolsona, I.Beļicka, I.Plotnieka, A.Šponas un citu pedagogijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par uzvedību noteicošajiem faktoriem.

Empīriskajā daļā autore analizē bērnu uzvedības paradumus speciālajā internātskolā, veic pētījuma organizāciju un rezultātu apkopojumu.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, tiek izmantotas pētnieciskās metodes – teorētiskā: literatūras analīze; empīriskās: novērojums, anketēšana.

Pēc veiktā pētījuma autore secina, ka 3 līdz 4 gadīgu bērnu uzvedības paradumi veidosies sekmīgāk, ja bērnam būs pozitīvs uzvedības paraugs un skolotājs ievēros katra bērna individuālās attīstības īpatnības.

Pieņemtā hipotēze tika pārbaudīta un apstiprinājās.

Anotation

Thesis "Three to four-year children's behaviors, the formation of a special boarding school" consists of a table of contents, introduction, chapters 2, 5 sub-sections, 15 images, conclusions, bibliography and source list, two annexes. Scope of Work - 49 pages.

Bachelor's work is based on 32 literature sources, including 3 foreign literature, and two Internet sources.

The author explores the theoretical section V. Golubinas, V. Ādlera, M. Bolsona, I Belicka, I Plotnieks, A. Šponas and other pedagogical and psychological research findings on the determinants of behavior.

Empirical part of the author analyzes the behavioral patterns of children a special boarding school, the research organization and a scoreboard.

To achieve the goal, used research methods - theoretical: a literature analysis, empirical: observation, questionnaires.

After the study the author concludes that 3 to 4-year-old children's behavior patterns will produce better if the child will have a positive behavioral model and the teacher will respect each child's individual development characteristics.

The adopted hypothesis was tested and confirmed.

Saturs

Ievads	5
1. Pedagogu un psihologu atziņas par uzvedību noteicošajiem faktoriem.....	7
1.1. Uzvedības skaidrojums zinātnieku pētījumos.....	7
1.2. Uzvedības paradumu veidošanās 3-4 gadīgiem bērniem	19
2. Bērnu uzvedības paradumu veidošanās pedagoģiskie paņēmieni	23
2.1. Speciālās internātskolas apvienoto grupu raksturojums.....	23
2.2. Trīs līdz četrgadīgu bērnu uzvedības analīze speciālajā internātskolā.....	28
2.3. Ieteikumu izstrāde speciālās pirmskolas izglītības iestādes pedagogam 3-4 gadīgu bērnu uzvedības paradumu pilnveidē	37
Secinājumi	50
Literatūras un avotu saraksts	52
Pielikums	54

Ievads

Mūsdienās pedagoģijas un psiholoģijas zinātņu nozarēs aktualizējusies bērnu uzvedības problēmu pētniecība dažādos vecumos. Uzvedības paradumi veidojas jau no piedzimšanas brīža. Uzvedības kultūra ģimenē, savstarpējās attiecības ir bērniem paraugs, kuru viņi atdarina.

Katram bērnam uzvedība ir atšķirīga un tā izpaužas dažādos vecumos, dažādās darbībās. Bērna attīstību ietekmē gan tas kādā ģimenē viņš aug un kādi tuvinieki viņam ir apkārt, gan tas kāda ir viņa iedzimtība. Tādēļ, lai pareizi veidotos bērna uzvedības paradumi, nepieciešams pirmsskolas izglītības iestādē ievērot visus šos aspektus.

Prakse rāda, ka rodas bērnu neaudzinātība un nepieklājība. Bērni nepietiekami izrāda, kas ir cieņa pret saviem vecākiem un citiem pieaugušajiem, viņi ne vien neciena savus tuviniekus, bet arī nekādu cieņu neizrāda pret apkārtējiem. Bērni nenovērtē citu veikumu, bieži vien to izdemolējot un izpostot, nejudzami nekādu atbildību par sevis veiktajiem nodarījumiem.

Vēlāk bērns savas ģimenes uzvedības paradumus papildina ar pirmsskolas izglītības iestādē iegūtajiem. Un tā kā bērni nāk no sociāli dažādi nodrošinātām ģimenēm, tad nesakārtotība ģimenēs, ģimenes statusa neatbilstība ģimenes locekļu reālajam statusam, bezdarbs ietekmē bērnu uzvedību, kas tiek papildināta pirmsskolas izglītības iestādē gan pozitīvā, gan negatīvā nozīmē.

Pētījuma objekts- Speciālās internātskolas pedagoģiskais process.

Pētījuma priekšmets- Trīs līdz četrgadīgu bērnu uzvedības paradumu veidošanās.

Pētījuma mērķis- Pētīt trīs līdz četrgadīgu bērnu uzvedības paradumu veidošanos speciālās internātskolas pedagoģiskajā procesā.

Hipotēze- trīs līdz četrgadīgu bērnu uzvedības paradumi veidosies sekmīgāk, ja

- bērnam būs pozitīvs uzvedības paraugs,
- skolotājs ievēros katra bērna individuālās attīstības īpatnības.

Pētījumu uzdevumi-

1. Analizēt pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par uzvedību.
2. Noskaidrot trīs līdz četrgadīgu bērnu uzvedības izpausmes speciālajā internātskolā.

3. Izstrādāt pedagoģiskos paņēmienus uzvedības paradumu pilnveidei speciālās internātskolas bērniem.

Pētīšanas metodes-

Teorētiskās- literatūras analīze.

Empīriskā – novērojumi, pārrunas.

Pētījuma bāze- x rajona, x speciālā internātskola.

Pētījuma struktūra: ievads, 2 nodaļas, 5 apakšnodaļas, secinājumi, izmantotās literatūras saraksts -32 avoti.

1. Pedagogu un psihologu atziņas par uzvedību noteicošajiem faktoriem

1.1. Trīs līdz četrgadīgu bērnu uzvedības skaidrojums zinātnieku teorijās

Pedagoģijas zinātnieku pētījumos īpaši 21.gadsimtā aktualizējušies pētījumi par cilvēku uzvedību. Mainās sociāli ekonomiskie apstākļi un mainās cilvēku uzvedība.

Teorētisko bāzi veido V.Golubinas, V.Ādlera, M.Bolsona, I.Beļicka, I.Plotnieka, A.Šponas un citu pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par uzvedības paradumu veidošanos saistībā ar vecumposmiem.

Psiholoģijas zinātnieku pētījumos iedzimtības faktors tiek akcentēts personības uzvedības pētījumos. Pētījumi pierāda, ka cilvēka personības attīstība ir uzskatāma par sarežģītu, unikālu procesu, kuru ietekmē daudzi faktori: pirmsdzemdību periods, mātes mīlestība, ģimenes ietekme, ģimenes sociālais un kultūras līmenis, apkārtējās tuvākās vides ietekme un arī ģenētiskie faktori – iedzimtība, temperaments, dotumi un spējas, fiziskā un garīgā veselība.(Golubina,2007,111)

„Uzvedības normu, manieru un cieņas ieaudzinašana sākas gandrīz vai ar pirmo bērna dzīves dienu. Veids, kādā būs kopā ar bērniem no viņu dzīves sākuma, radīs pamatu viņu turpmākai uzvedībai. Tāpēc būs vieglāk, ja jau pašā sākumā neļausim viņiem izveidot sliktus paradumus, lai vēlāk nevajadzētu tos labot. Jo visiem būs vieglāk, ja viņi jau no sākuma visu mācīsies pareizi.” (Pļaviniece, Škuškovinka, 2002, 18)

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā uzvedība ir definēta kā „indivīda rīcības ārējā izpausme, izturēšanās, attieksme, ko parasti nosaka vitālās vajadzības un vides apstākļi, kā arī tuvākajā apkārtņē vai plašākā sabiedrībā pieņemtās ētiskās, tikumiskās normas, etiķete un ko, tāpat kā zināšanas, vērtē izglītības ieguves procesā.” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 248)

Savukārt, A.Špona uzvedību definē kā „vajadzību rosinātas cilvēku izturēšanās kopums, kurā atspoguļojas viņa attieksme pret sevi, citiem cilvēkiem.” (Špona, 2006, 76)

Bet psihologi cilvēka uzvedību definē kā „jebkādu indivīda aktivitāti, ko var sadalīt darbībās vai rīcībā un reakcijās”. (Pļaviniece, Škuškovinka, 2002, 41)

Jebkura bērna uzvedība jāanalizē saistībā ar mikrovidi, kurā viņš atrodas- cilvēkiem, tuvāko sociālo vidi. Tieši mikrovidē bērns gūst savu sociālo un tikumisko pieredzi. Šī pieredze veido pamatu uzskatiem un pārlicībai, ieradumiem un uzvedības īpatnībām. Bērna

personības morālā deformācija un uzvedības novirzes ir viņa un mikrovides savstarpējo saikņu un attiecību defektu sekas.

Kā atzīst angļu psihologi *Campbells S.B., Shaws D.S. un Gillimons M.* tad bērns savu uzvedību veido un atspoguļo no ārējās vides ietekmes, ja vide negatīva arī uzvedība atspoguļojas negatīva. (Campbell, Shaws, Gillimon,2000,12)

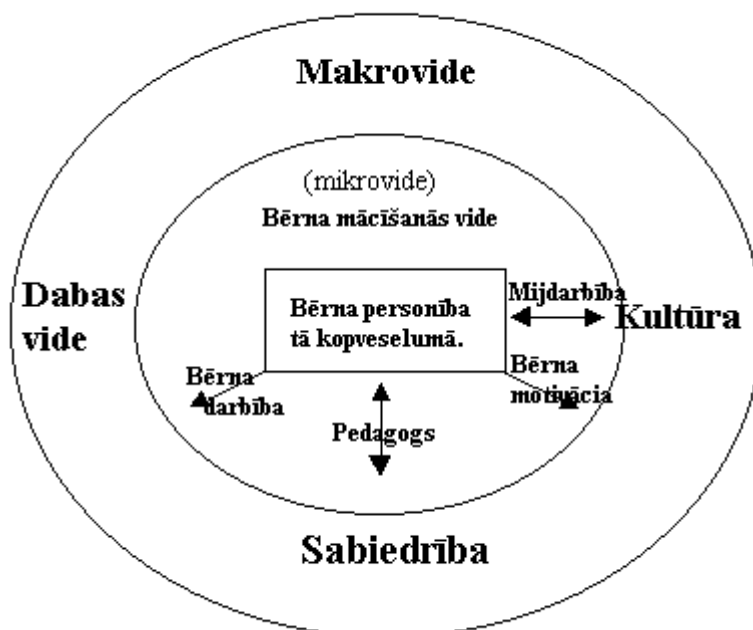
Tātad uzvedību veido un uzvedība izpaužas konkrētā vidē. Tas ir abpusēji raksturojams process un pedagogijas zinātnē Latvijā pētījumiem šajā virzienā pievērsušās A.Špona, D.Lieģeniece, R.Garleja.

Vide sevī ietver :

- mikrosistēmu – cilvēkus un notikumus ģimenē, skolā, citos sabiedriskos institūtos;
- mezosistēmu – savstarpējas attiecības starp vairākiem mikrosistēmas elementiem;
- ekosistēmu – sabiedriskās struktūras, kurās neietilpst bērna tuvākā apkārtnē, bet kura tomēr viņu ietekmē;
- makrosistēmu – kultūra kopumā.

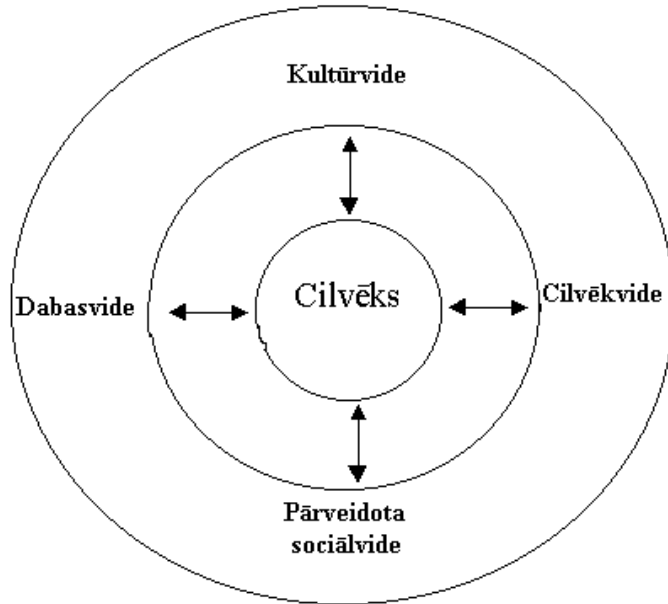
Pedagoģijas zinātnieces D.Lieģeniece šajā sakarā atzīst, ka daba un kultūra veido bērnu uzvedību kopā mijiedarbībā, jo viss ar visu ir saistīts kopveselumā:

1.attēls. Kopveseluma modelis.(Lieģeniece)

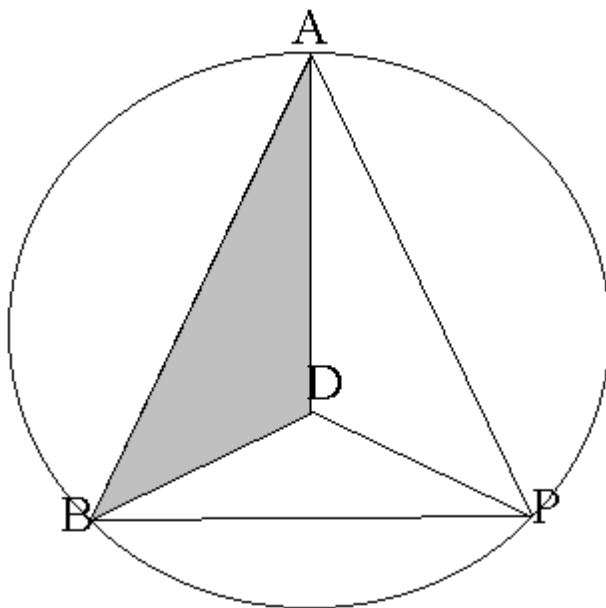

Arī R. Garleja atzīst, ka cilvēka personība attīstās tikai mijiedarbībā ar apkārtējo vidi:

2.attēls. Vides modelis.(Garleja)

3.attēls. A.Šponas modelis.(Špona)

Apzīmējumi:

- *BADP-humāna personība
- *B-brīvība
- *P-pastāvība
- *A-atbildība
- *D-darbība
- *BDP-ģimenes ietekme
- *BAP-skolas ietekme
- *BDA-kultūrvides ietekme
- *PDA-dabas ietekme

Modelis, kurā akcentēta vides nozīmība pieder A.Šponai, kas atzīst, ka audzināšana, iedzimtība un vide (dabas, sociālās, mikro-, mezo-, makro,) ir paši nozīmīgākie cilvēka

attīstību noteicošie faktori. Cilvēka attīstības un vides mijiedarbībā vienmēr attīstīsies cilvēku spējas kā prasmes darīt un pilnveidosies pieredze.

Tātad, pēc šiem modeļiem var konstatēt, ka socializācijas procesi, kurus ietekmē vide, veidojas dzīves pieredzes rezultātā un ir aktuāli visā cilvēka dzīves gājumā. Saistībā ar mūsu pētījuma priekšmetu, uzvedība kā sociāla parādība aktuāla jebkurā cilvēka vecumposmā un tās veidošanos nosaka dažādi faktori.

V.Hibnere uzskata, ka: „Pirmā kopa bērna dzīvē ir ģimene. Audzināšana un bērna attīstība normālā ģimenē ir pirmais personības attīstības nosacījums. Radošas personības attīstība tajā sekmējama ar vienkāršiem līdzekļiem. Ne tik daudz vajadzīga nauda, cik ir nepieciešamas zināšanas, izdoma un aktīva virzoša pedagoģiska darbība, lai attīstītu bērna personību. Tā nodrošina bērna materiālās un arī garīgās vajadzības un vienlaikus māca rēķināties ar pārējo ģimenes locekļu interesēm. Te veidojas bērna labas uzvedības normu pamati, rīcības paradumi.” (Hibnere, 1998, 19)

Savukārt S.Amonašvili uzskata, ka „Pārlicka gādība par bērnu veido viņā nevis iejūtību, bet gan bezrūpību un rupjību; pārmērīga materiālā labklājība ieaudzina nevis cieņu pret darba cilvēkiem, nevis saudzīgu attieksmi pret materiālajām vērtībām, bet gan patērētāja, izspiedēja psiholoģiju; pārspīlēta pieklājība attīsta nevis cilvēcīguma jūtas, bet gan veido vājas gribas bezrakstura cilvēku; patstāvīga apliecināšana bērnam, ka tieši viņi ir ģimenes prieks un lepnums, ieaudzina viņā nevis atbildību par saviem tuvākajiem, bet gan iedomību un pašapmierinātību.” (Amonašvili, 1988, 153)

Atsaucoties uz abu autoru teikto var piekrist tam, kad mūsdienu ģimenēs diezgan aktuāli ir uzskati, kad bērna cieņu, labu uzvedību var iemantot sniedzot viņam visu ko viņš vēlē. Materiālā puse no vecāku puses tiek izvirzīta kā galvenā un svarīgākā bērna dzīvē. Nemaz neizvērtējot vai bērniem šie materiālā puse ir tik ļoti svarīga, kā pašu vecāku uzmanība un rūpes. Šo bērnu vērtību sistēmā kā pirmais un svarīgākais tiek nostādītas materiālas vērtības un tikai tad cilvēks un tā būtība.

„Cilvēks piedzimstot saņem ne tikai ģenētisko, bet arī ģimenes psiholoģisko mantojumu. Ja bērnībā šūnu informācijā netiek saņemta mīlestības pamatizjūta un uzticēšanās pasaulei, tad pieaugušam cilvēkam ir grūti apzināties un izjust patiesu mīlestību pret sevi un citiem cilvēkiem, jo patiesa mīlestība sevī ietver sapratni, cieņu, uzticēšanos atbalstu.” (Krinkele, 2002, 10).

Savukārt Ā. Karpova atsaucoties uz V. Torohtija izstrādāto ģimenes audzināšanas principu sistēmu, kurā ir izstrādāti dažādi aspekti, kuri veicina un veido bērna uzvedību balstīta pārliecībā, izceļ to, ka:

1. Bērniem jāaug, tie jāaudzina labvēlības, mīlestības un laimes atmosfērā;
2. Vecākiem jāizprot un jāpieņem savs bērns tāds, kāds viņš ir, jāveicina viņa labāko īpašību attīstība;
3. Audzināšanas ietekmes jāaskaņo ar vecuma, dzimuma un individuālajām īpašībām.
4. Ģimenes audzināšanas pamatos jāliek patiesas un dziļa cieņa pret personību;
5. Paši vecāki, kā personības- ideāls modelis bērniem atdarināšanai;
6. Audzināšanas procesā jābalstās augošā cilvēka pozitīvajā potenciālā;
7. Visiem darbības veidiem, kurus ģimene organizē attīstības nolūkos, jābūt balstītiem spēlēs un rotaļās;
8. Optimisms un mažora noskaņojums – saskarsmes ar bērniem stila un intonāciju pamatne. (Karpova, 2000, 267)

Ģimenes īpašā gaisotne ir pamat iemesls, kas socializāciju ģimenē padara iedarbīgu un paliekošu. Ģimenes galvenā funkcija ir rūpēties, lai bērnu sociālās adaptācijas spējas izrietētu no viņu iespējām.

Kā atzīst *Loucmans J.E.*, ja agrā bērnībā negatīva uzvedība tiek pieņemta par paraugu, tad tā atspoguļojas arī vēlākos bērna dzīves gados un uzskatos. (Loucman, 1995, 63)

Arī Prekopa J. atzīst, ka agresija, kas izpaužas kā bezjūtība, egoisms un nesaudzība ir bērna uzvedības priekšplānā. (Prekopa, 2004, 11) Tādēļ būtu jāatceras, ka bērnam ir iedzimta agresīva uzvedība, bet nav iedzimta laba izturēšanās. Tā jāmaņa ilgstošā un sāpīgā attīstības procesā. Vecāku pienākums ir ieaudzināt saviem bērniem disciplīnu, manieres, cieņu un uzvedības normas sabiedrībā, lai viņi varētu izaugt par laimīgiem jauniem cilvēkiem, kas prot dzīvot sabiedrībā.

Tādēļ jau agrā bērnībā bērnam ir jāsaņem pietiekama mīlestība, lai viņš spētu to sajūst pietiekamā daudzumā un justos kā personība. Vairāk par mūsu mīlestību bērnam, iespējams, vajadzīga tieši cieņa. (Kājiņa, Aunīte, 2006, 82)

„Viens no galvenajiem pamatprincipiem ģimenē ir ģimenes locekļu savstarpēja cieņa. Bērna pašapziņa ir atkarīga mīlestības un cieņas ģimenē. Izstrādāties principi ģimenes dzīvei un bērna audzināšanai:

1. Ģimenes dzīvi veido, katram ģimenes loceklim izprotot savus uzdevumus un ierobežojumus;
2. Jūtas seko domām un uzvedībai. Cilvēks draudzīgi izturas pret tiem, kuri draudzīgi izturas pret viņu. Ģimenē kopīgiem spēkiem jāveido siltas un draudzīgas attiecības.

3. Cilvēks var sadarboties tikai uz līdztiesības pamata, tas nozīmē, ka katram ģimenes loceklim jāiemācās cienīt otru kā līdztiesīgu personību.
4. Audzināšanā vairāk palīdz saprāts nekā spēks. Vecākiem jācenšas izvairīties no konfliktiem ar bērniem, jācenšas būt padomdevējiem.
5. Audzināšanā jāseko savstarpējo attiecību iekšējai loģikai.
(Karpova,2000;272)

Nereti redzam, ka pieaugušie sarunājas ar pirmsskolas vecuma bērniem īpašā, it kā bērnu valodā. Šāda attieksme neliecina par cieņu. Lai bērns justos cienīts svarīgi ir izprast bērna jūtas. Vairāk par mūsu mīlestību bērnam, iespējams, vajadzīga tieši cieņa.

Cieņpilnas sarunas ar bērnu ļauj viņam saprast, ka vecāki neizvairās ieklausīties viņa jūtās un ka viņš nav atstāts viens ar savām likstām. Cieņa nozīmē iedvest bērnam pārlicību, ka jūs uzskatāt – viņš varēs tikt galā, jūs viņam ticat. Tur pretī nicīgu piezīmi nespēs padarīt par nebijušu nekādi mierinājumi. (Kājiņa, Aunīte,2006,82-83)

Ja pieaugušais vēlas, lai bērns viņu ciena, vispirms bērnam jāizjūt, ka jūs cienāt viņu. Pret bērnu nevar izturēties ar necieņu un gaidīt no viņa cieņpilnu attieksmi. Tieši šajā vecumā bērns visvairāk uztver visas emocijas un attieksmi ko viņam piedāvā pieaugušais. Bērns visu saņemto informāciju no pieaugušā pieņem, ka piemēru un pareizu rīcību. Šajā vecumā ar bērnu ir jākontaktējas, ka ar līdzvērtīgu personu.

Arī S.Amošvili atzīst, ka „Audzināšana ir apslēpts process. Dažreiz vecākiem šķiet, ka viņi audzina, jo, kā paši mēdz izteikties, dara visu sava bērna labā: gādā apģērbus, apavus, uzturu, dāvina rotaļlietas, lutina un, protams, soda par pārkāpumiem, dod vērtīgus, norādījumus. Taču īstā audzināšana pamatojas uz garīgu kopību un var notikt tikai tad, ja audzinātājs spēj bērnam izveidot labvēlīgu attieksmi pret sevi, pret saviem norādījumiem un savu paraugu.” (Amonašvili, 1988, 82)

Francis X., Valtons Ph. Roberts L. un Pauerss M. atzīst, ka apspiešana un despotisms ir tikpat neefektīvas pieejas kā lutināšana. Mēs vienlīdz nerespējam bērņus gan tad, kad atņemam viņiem iespējas uzņemt atbildību par sevi, gan tad, kad uzstājīgi pieņemam lēmumus attiecībā uz bērna labklājību. (Francis, Valtons, Roberts,Pauerss, 2000, 22)

Arī veicot uzslavas pieaugušajam ir jāpārdomā to svarīgums un nepieciešamība. Bezsaturīgas, bieži izteiktas frāzes bērnam neko nenožīmē. Vecāki, dažkārt baidās, ka bērns neklausīs, un aizmirst uzslavēt viņu par labu uzvedību; tomēr, ja galvenā vērtība tiek pievērsta tikai sodiem par sliktu uzvedību, bērnam negatīvs priekšstats par sevi var saglabāties visu mūžu. Tāpēc ir labāk bērnu paslavēt par labu uzvedību un viņa uzmanību vērst uz pozitīvu

darbību, uzvedību.

Kā atzīst D.Kājiņa un I.Aunīte pieaugušajiem jābūt uzmanīgiem ar uzslavām: „tas ir lieliski! Tu gan esi gudrs! Man liekas, tas ir brīnišķīgi!” Bezsaturīgas, bieži izteiktas frāzes bērnam neko nenozīmē. Vecāki dažkārt baidās, ka bērns neklausīs, un aizmirst uzslavēt viņu par labu uzvedību; tomēr, ja galvenā vērība tiek pievērsta tikai sodiem par sliktu uzvedību, bērnam negatīvs priekšstats par sevi var saglabāties visu mūžu. (Kājiņa, Aunīte, 2006, 83)

Mūsdienās arvien attīstītākas kļūst tehnoloģijas, kas nereti pārvēršas par bērna ikdienu un vienīgo svarīgo lietu, tādejādi atstājot mazāk svarīgus citus apkārtējos cilvēkus un vērtības ko mums spēj dot daba. Televīzija, datorspēles, video un disku atskaņotāji laikam gan ir labākās aukles pasaulē, jo jau divu gadu vecumā bērni ir priecīgi, ja stundām ilgi var sēdēt pie ekrāna. Taču problēma ir- tas ir pārāk ērti un pārāk viegli.

”Pārāk ilga televīzijas skatīšanās var iespaidot maza bērna attīstību, jo nedod iespēju bērniem mācīties runāt, klausīties un darboties. Televīzija neliek bērnam koncentrēties, jo viņi tūdaļ nokļūst transam līdzīgā stāvoklī; tā nemāca klausīties, jo vis taču ir redzams. Ja vecāki atļauj bērniem ēst, skatoties televīziju, šie bērni neiemācās galda manieres.” (Palmano,2005,95)

Daudzu bērnu ikdiena tiek pavadīta pie televizoru ekrāniem un datorspēlēm, kas nereti bērnos veicina agresivitāti un nomāktību. Pārmērīga televīzijas skatīšanās bērnos veicina sevis identificēšana ar agresīvo personāžu. Bērns iemācās risināt savstarpējās attiecības ar agresīvu uzvedību, kas savukārt veicina agresīvas uzvedības pieradumu, neattīsta sociālās un mācību prasmes, rosina neapmierinātību.

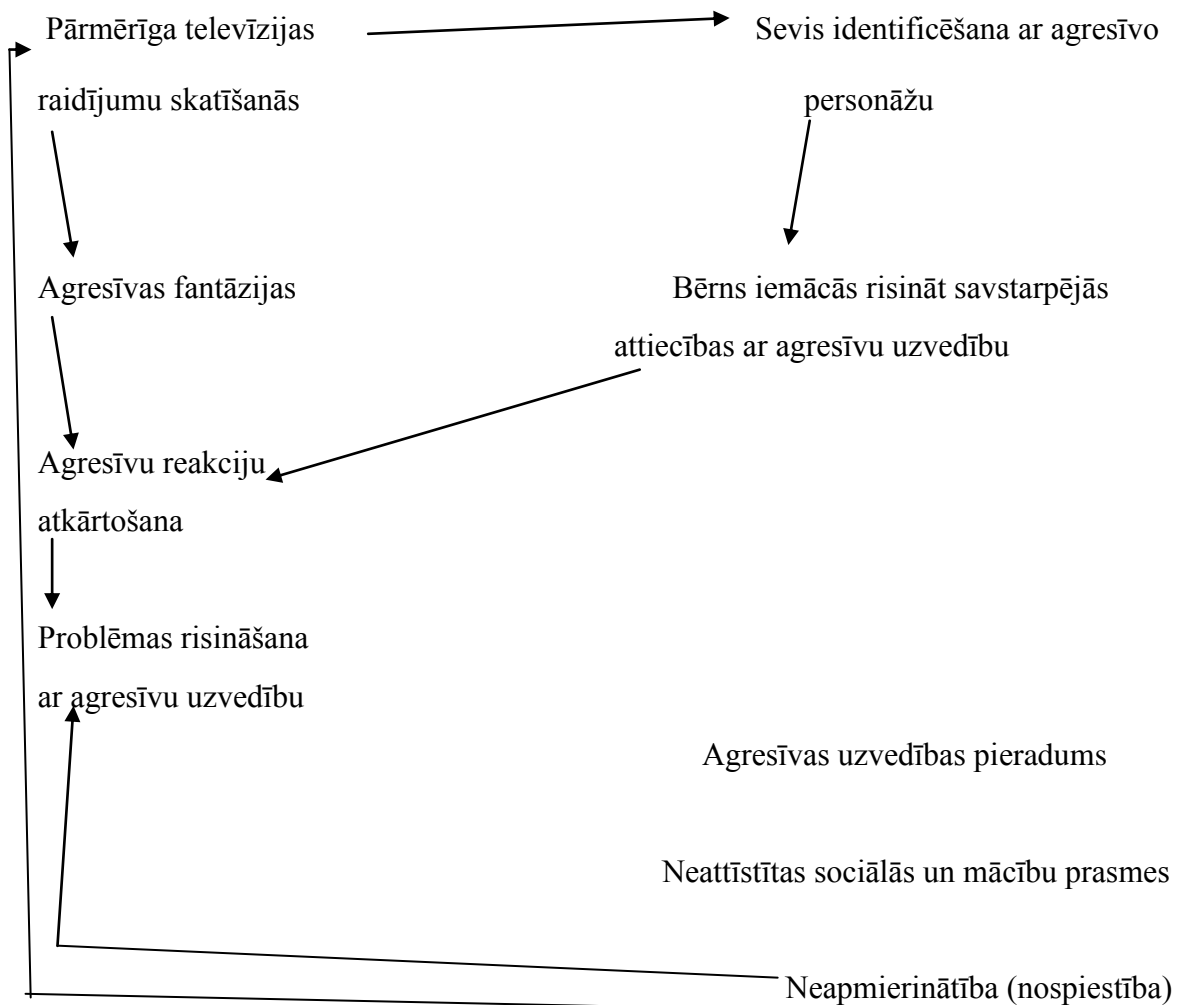
Daudziem vecākiem, kas nevēlas vai arī nespēj ar bērnu nodibināt emocionālu kontaktu, ir izdevīgi, ja bērns spēlē datorspēles. Ir nosacīts klusums un miers. Rezultātā bērns kliedz, raud, krīt gar zemi, ja vecāki cenšas pārtraukt iesākto datorspēli. Atšķirībā no televizora, kad filma reiz beidzas,- spēlēt var visu laiku, zaudējot, gribas uzvarēt, bet uzvarot, - nostiprināt iegūto uzvaru. (http://www.managimene.lv/berni/berna_psihologija)

Sabiedrībā pastāv uzskats, ka televīzija ir izglītojoša, un tā jau arī ir. Tajā ir daudz izglītojošu programmu, taču vai ir daudz tādu bērnu, kas skatā šīs izglītojošās programmas. Vairākums skatās humora raidījumus, multfilmas pieaugušajiem, sporta raidījumus, seriālus un bērniem nepiemērotas filmas. Skumji, bet viss, ko viņi no šādiem raidījumiem iegūst, ir daži jauni lamuvārdi un zināšanas par seksu un vardarbību- daudzus gadus par ātru, pirms viņiem tas būtu jāzina.

Kā atzīst psiholoģe A.Vecgrāve visstrīdīgākais jautājums, runājot par bērna agresivitāti, šķiet, ir masu informācijas līdzekļu ietekme. Psiholoģijā jau ir aprobēts uzskats,

ka bērnu agresīvu uzvedību var izraisīt tas, ka bērni nekritiski dzīvē atdarina filmās redzētās agresīvās situācijas. Taču būtiski ir arī cita likumsakarība- par agresīvo filmu „narkomāniem” parasti kļūst tieši tie bērni, kuriem jau ir psiholoģiskās problēmas attiecībā pret savu agresivitāti. (Vecgrāve,1999,12)

Arī D. Kājiņa un I. Aunīte atzīst, kad mūsdienās televīzijas raidījumu skatīšanās bērnos izraisa agresivitāti. Abas autores ir izstrādājušas shēmu, kā televīzija ietekmē bērnu.

(Kājiņa, Aunīte, 2006, 7)

Arī filozofe M. Kūle uzskata, ka 20. gadsimta otrajā pusē cilvēks, kas dzīvo tehnoloģiski attīstītā sabiedrībā, arvien vairāk pārstāj interesēties par to, kas ir dzīvs, par citiem cilvēkiem. Iepazīstot darba nozīmi cilvēka un visas sabiedrības dzīvē bērniem kļūst skaidrākas arī citas sabiedriskās parādības. (Kūle, 2006, 49)

Vērā būtu ņemams ieteikums pārrunāt ar bērniem par apkārtesošajām lietām, kas no kurienes rodas, jo maza bērna izpratne par sabiedriskām attiecībām sākas ar izpratni par lietām.

Mazbērna vecumposmā vecāku uzdevums ir padziļināt bērna priekšstatus par to, ko drīkst un ko nedrīkst, dot elementāru skaidrojumu, kāpēc nedrīkst. Tikumisko priekšstatu veidošana noris ciešā sakarā ar bērna uzvedības un rīcības organizēšanu. Šajā vecumā ļoti svarīgi ir izkopt bērna pozitīvas emocijas, mudināt viņu būt draudzīgam, uzmanīgam pret tēti, māmiņu un citiem ģimenes locekļiem. (Kūle, 2006, 42)

Tādēļ ģimenē vecākiem būtu bērna uzmanība vairāk jāvirza uz to ko mēs sastopam ikdienā, citus cilvēkus un to darbus, dabu un tās iemītniekus. Jo tikai tādā veidā mēs bērnam varam iemācīt cienīt un saprast citu cilvēku darba svarīgumu un novērtēšanu. Uzskatāmība un saprotams, bērnam tuvs skaidrojums iespēžas atmiņā, veidojas priekšstati; ja sētnieks nenofīrīs sniegu no ielas, mēs netiksim līdz bērnudārzam, vai arī, ja šoferis neatvedīs un neizkraus piena kastes, mēs paliksim bez piena zupas. Pievēršot bērna uzmanību un izskaidrojot viņam citu cilvēku veicamā darba svarīgumu un nepieciešamību, mēs varam panākt un ieaudzināt bērnos to, ka turpmākajā dzīvē viņš novērtēs un ar cieņu izturēsies pret citu cilvēku veikumu. Spēs to novērtēt un nenonievās.

Zvirbule izceļ to, ka katrs bērns ir arī dzimtas pārstāvis, konkrētās ģimenes veidolā sakārtojas un noformējas cilvēka dzīves bioloģiskā, psiholoģiskā, sociālpsiholoģiskā un ekonomiskā puse. Jau 3-5 gados manāma bērna personības ievirze, skaidri saskatāms tikumiskās attīstība. (Zvirbule,2004,22)

Uzvedības koncepcijas pamatā ir ideja par nepilnvērtības izjūtu kā cilvēka uzvedības neapzināto dzinējspēku. Tiek uzskatīts, ka cilvēka personība tiecas pēc pārkāpuma vai pilnības, taču pilnību sasniegt ir neiespējami. Līdz ar to sāk attīstīties nepilnvērtības jeb nepilnības izjūta. Tas nav nepilnvērtības komplekss vai pārdzīvojums par saviem defektiem, kaut gan nepareizas audzināšanas rezultātā var par tādu kļūt. Nepilnvērtības izjūta kļūst par svarīgu avotu neapzināta mērķa izvirzīšanai, kurš ir vērsts uz pilnības sasniegšanu.

Ideālos, vērtību priekšstatos sakņojas cilvēka pārliecība, viņa rīcības motivācija un attieksme pret sevi, citiem cilvēkiem, pret lietu pasauli, dabu, kultūru u.c.

Kā atzīst P.Palmano uzvedības normu, manieru un cieņas ieaudzināšana sākas gandrīz vai ar pirmo bērna dzīves dienu. Veids, kādā būs kopā ar bērniem no viņu dzīves sākuma, radīs pamatu viņu turpmākai uzvedībai.(Palmano,2005,18).

Tāpēc būs vieglāk, ja jau pašā sākumā neļausim viņiem izveidot sliktus paradumus, lai vēlāk nevajadzētu tos labot. Manierēm, cieņai un elementārajai pieklājībai vajadzētu būt

bērna otrajai dabai. Pozitīvu uzvedību un attieksmi pret apkārtējiem bērnam būtu jā māca un jāieaudzina jau ģimenē un jāsekmē tās attīstība pirmskolas izglītības iestādē vēlāk skolā un dzīvē. Tādēļ ģimenē vecākiem būtu jāizrāda sava pozitīvā attieksme un uzvedības normas, no kurām bērns varētu gūt priekšstatu un piemēru savas uzvedības veidošanā un izkopšanā.

Vecāks nes sevī gan attiecīgos žestus, gan balsis intonāciju, gan tos noteiktos uzvedības modeļus, kurus pat negribot esam pārņēmuši no saviem vecākiem.

Vēl viens svarīgs faktors, kurš ietekmē bērna uzvedību ir pārtika, kuru bērns lieto uzturā. Jo ja bērns nesaņem pilnvērtīgu barības vielu daudzumu arī viņa uzvedība strauji pasliktinās.

Kā atzīst psiholoģe P.Palmano, ka pēdējo desmit gadu laikā par septiņdesmit procentiem ir pieaugusi aptaukošanās tendence trīs- un četrgadīgiem un piec- un sešgadīgiem bērniem. (Palmano,2008,23)

Zinātnieki ir veikuši pētījumus, kuros ir apstiprinājies, ka ja bērns savā uzturā saņem pārāk daudz krāsvielas un konservantus, tad tas ir par iemeslu uzvedības straujai pasliktināšanai. Vecākiem liela uzmanība ir jāvelta pārtikas produktiem, kurus bērns saņem uzturā. Jo bieži vien vecāki savas aizņemtības dēļ bērnam piedāvā atrās uzkodas, kas nebūt nav no tiem labākajiem produktiem bērna uzturā.

Psihologi ir atraduši četrus uzvedības cēloņus, kas veicina nevēlamu bērnu uzvedību:

1. uzmanības pievēršana- vecāki kļūst aizkaitināti,
2. cīņa par varu- vecāki kļūst naidīgi,
3. vēlēšanās atriebties- vecāki kļūst aizvainoti,
4. zaudēta ticība saviem spēkiem- vecākus māj bezcerība.

(Kājiņa, Aunīte,2006,67)

Katrs nopietns uzvedības pārkāpums, no bērna puses, signalizē par to, ka bērnam vajadzīga palīdzība. Viņš nezina kā rīkoties savādāk. Dažreiz vecāki nereaģē uz bērna sliktu uzvedību tik, ilgi, kamēr viņus nav pārņēmušas dusmas; ja viņi būtu centušies bērnu apvaldīt ātrāk, viņi būtu rīkojušies mierīgāk un saprātīgāk. Ja bērns ir mazs, reizēm tūlītēja apvaldīšana pat ir pilnīgi nepieciešama. Taču vēlams jau iepriekš noteikt stingras robežas bērna uzvedībai. Dažreiz vecāki uzskata, ka bērns viņus nemīlēs, ja noteiks robežas bērna uzvedībai, tomēr tā nebūt nav.

Savukārt D.Kājiņa un I.Aunīte uzskata, ka bērni intuitīvi jūt, ka aiz pieaugušo „nedrīkst” slēpjas rūpes par viņiem. Autores uzskata un ir izstrādājušas nosacījumus, kā panākt bērna labu uzvedību bez konfliktiem.

1. Katram bērnam dzīvē noteikti jābūt ierobežojumiem, prasībām un

ierobežojumiem.

2. Ierobežojumi, prasības un aizliegumi nedrīkst būt pārāk daudz un tiem jābūt elastīgiem.
3. Vecāku prasībām nav jābūt acīmredzamās pretrunās ar bērna svarīgākajām vajadzībām.
4. Pieaugušajiem savstarpēji jāaskaņo ierobežojumi, prasības un aizliegumi.
5. Balss tonim, kad notiek ierobežojumi, prasības un aizrādījumi, jābūt pēc iespējas draudzīgākam, nevis pavēlošam.
6. Ja bērns jāso, labāk atņemt kaut ko labu nekā izdarīt sliktu. (Kājiņa, Aunīte, 2006, 67)

Starp ārējās psihiskās attīstības sociālās situācijas apstākļiem pats svarīgākais faktors ir mācību un audzināšanas darbs. Kā mērķtiecīgi plānots un organizēts sociālo ietekmju kopums mācību un audzināšanas darbs dod iespēju vadīt un organizēt bērnu psihisko attīstību atbilstoši sabiedrībā izveidotajam un audzināšanas uzdevumos fiksētajam cilvēka personības ideālam, t.i., dot iespēju īstenot ārējo bērnu uzvedības un psihiskās attīstības regulāciju. (Avotiņš, Prindule, Upmale, 1981, 32).

Ja bērnam novērojami uzvedības traucējumi, tas liecina par neapmierinātām emocionālām vajadzībām, kas saistāmas ar ikviena bērna neatkarīgo pieredzi ģimenē. Tas var būt neapmierinātas vajadzības pēc uzmanības, cieņas, mīlestības, atzinības, sapratnes, jauniem iespādiem. Ja vien netiek sniegta palīdzība, pirmskolas vecuma nemierīgais, agresīvais vai grūti valdāmais bērns skolas laikā var kļūt īgns un ierauties sevī.

Kā atzīst G. Svence problemātiska uzvedība var izpausties dažādi:

1. Agresivitāte – sišana, košana, grūstīšanās.
2. Bailes un nemiers.
3. Brāļu un māsu sāncensība.
4. Nervozī paradumi. (Svence, 1999, 91)

Ja agresivitāte sāk izpausties ārpus ģimenes, bērna rīcība var kļūt huligāniska un vardarbīga var izvērsties par dzīvesveidu. Reizēm vecāki piemirst, ka jāieklaušās, ko saka bērns. Ļoti bieži gadās, ka, uzaicinot bērnu aprunāties, īstenībā runā tikai vecāki, bet bērns klausās vai dažreiz neklausās.

Kā uzsver G. Svence tad bērnu sliktajai uzvedībai vienmēr ir apzināti un neapzināti mērķi, tie var būt šādi:

1. Apkārtējo uzmanības piesaistīšana.

2. Sava spēka demonstrācija vai varas iegūšana.
3. Atriebība.
4. Neticība sev. (Svence, 1999,92)

Secinām, ka gan pedagogijas, gan psiholoģijas zinātnieki pētot uzvedības problēmas, konstatējuši kā tās ietekmē gan iedzimtība, gan vide, gan arī audzināšana. Atšķirības teorētiskos pētījumos tiek konstatētas pēc tā kādu uzvedības veidošanās aspektu zinātnieks nosaka kā primāro. Secinām, ka bērna uzvedību nosaka iepriekšējā uzvedības paradumu pieredze ģimenē. Šo pieredzi skolotājs var konstatēt pēc dažādām uzvedības paradumu izpausmēm dažādās darbībās. Uzvedību noteic bērnu attieksme pret konkrētu parādību.

1.2. Uzvedības izpausmes trīs līdz četrgadīgiem bērniem

Kad bērns sasniedzis 3-4 gadu vecumu, tas ir liels pārbaudījums gan viņa dzīvē, gan vecāku dzīvē. Šajā laika posmā bērns piedzīvo un izdzīvo krīzes periodu. Viņa dzīves uztvere un vērtības strauji mainās un bērnam šim visam pārmaiņām ir jāpiedzīvo un jāizdzīvo. Šajā periodā ļoti svarīgs ir gan ģimenes, gan apkārtējo atbalsts mazulim. Vecumposma izmaiņas var notikt strauji un kritiski, bet tās var notikt arī pakāpeniski, lēnām. Ja attīstība norisinās strauji un kritiski, periodus citu no cita atdala krīzes, turpretī, ja attīstība norisinās pakāpeniski, periodus citu no cita atdala fāzes. Ja attīstība norisinās pakāpeniski, tad personības jaunās kvalitātes uzkrājas pamazām, neredzami. Par krīzes iestāšanos liecina bērna uzvedība.

Kā atzīst autore 3-5 gadu vecumā veidojas cilvēka personība. Tieši šajā vecumā mazulis ir īpaši ievainojams un nepatstāvīgs. Bērna attieksmi pret sevi lielā mērā nosaka vecāku ieņemtā pozīcija. (Kājiņa, Aunīte, 2006, 5)

Arī psihologe G. Svence atzīst, ka pieaugušais ir atdarināšanas etalons, prasmju un iemaņu eksperts, palīgs, kopīgais darbības organizētājs, pašvērtējuma un sociālās kompetences veidotājs. Tieši no pieaugušā ir atkarīgs, vai bērnā veidosies kompetences apziņa, vai vainas un šaubu izjūtas. (Svence, 1999, 69)

Audzinašanas process aizsākas ģimenē. Cilvēka mūžs sākas ģimenē. Te bērns saņem savu dzīvību un tuvinieku pirmo aprūpi. Te veidojas arī psiholoģiskā saikne (mīlestība) paaudžu starpā. Tiek pārmantotas arī paaudžu uzkrātās pedagoģiskās tradīcijas – vecāki cenšas bērnus audzināt aptuveni tā, kā viņus pašus kādreiz audzinājuši viņu vecāki. Ģimene veido materiālo un garīgo bāzi bērnu attīstībā. Tātad var secināt, kad bērna uzvedības un izturēšanās dzinulis ir paši vecāki. Kādu piemēru un izturēšanos mēs rādīsim savam mazulim, ar tādu attieksmi viņš turpmāk vērsies pasaulē.

Arī psihologs *N.V.Šapovļenko* atklāj, ka, parādoties bērna personīgām vēlmēm, tām bieži vien ir afekta (emocionāls) fons, kas it kā pārņem bērnu, valda pār viņu. Reizē ar savu personīgo vēlmju attīstību notiek arī atklāsme par pieaugušā nozīmīgo lomu viņa dzīvē. Trīs gados bērns izvirza savu darbību kā svarīgu tā brīža situācijā, spēj apvienot darbības un salīdzināt tās ar pieaugušo darbībām. (Šapovļenko, 2004, 64)

Trīsgadīga bērna sakrātās pieredzes un valodas attīstības rezultātā atklājas bērna spējas jeb talanti. Jaunumi neapšaubāmi atstāj iespaidu bērna attiecībās ar pieaugušiem. Vēl

jāņem vērā, ka mūsdienu humānās audzināšanas ieviešana izglītības iestādēs paver bērnam iespēju būt atklātam arī pret savu audzinātāju, proti, neapslāpēt sava „Es apzināšanās” perioda sākumposmu. Ar trīsgadīga bērna krīzi sastopas gan ģimene, gan pirmskolas izglītības iestādes skolotājs, jo trīs gadu krīze diemžēl sakrīt ar adaptācijas periodu bērnudārzā.

Psiholoģes D.Kājiņa un I.Aunīte pētot pirmskolas vecuma bērnus ir izstrādājušas shēmu ar kuras palīdzību var izprast ar ko saskaras bērns trīs gadu krīzes laikā un kā tā izpaužas.

Trīs gadu vecumā bērniem iestājas krīze, kuras laikā bērna uzvedība strauji mainās. Bērnos rodas:

1. nelokāmība,
2. spītība,
3. visatļautība,
4. protests un dumpis.
5. vērtību nonivelēšana
6. despotisms,
7. negatīvisms,

Nelokāmība- Bērns nepieņem citu cilvēku viedokli. Piemēram, viņš ir teicis, ka grib dzert un vēlas apelsīnu sulu. Ja veikalā apelsīni sulas nav, tad bērns atsakās dzeramā.

Spītība- bērns atsakās pildīt pieaugušo vēlēšanās, it kā tās nedzirdētu. Biežāk spītējas tajās ģimenēs, kurās ir pretrunas prasībās un audzināšanā.

Visatļautība- bērns par visu varu grib sasniegt iecerēto mērķi. Piemēram, mazulis grib pastaigāties, taču pieaugušajam nav laika. Bērns uzstāj, jo lieliski zina viņu vājās vietas. Bieži vecāki pakļaujas.

Protests un dumpis- Bērns uzvedas tā, it kā būtu karastāvoklī ar visiem apkārtējiem. Mazuļa naida izpausmes ir tik lielas, ka pieaugušie nereti ir gatavi uz daudz ko, lai tikai šo karastāvokli pārtrauktu.

Vērtību nonivelēšana- Bērns kaitina, apsaukā vecākus, var sākt lamāties un lietot nepieklājīgus vārdus.

Despotisms- Bērns liek vecākiem izpildīt visas viņa vēlēšanās.

Negatīvisms- Tā ir bērna reakcija nevis uz izteikto lūgumu vai prasību, bet vēršanās pret vecākiem. Tā ir vēlēšanās visu izdarīt otrādi, pat pretojoties savām patiesajām vēlmēm. Piemēram, bērns atraida māmiņas piedāvāto ābolu, taču pieņem šo pašu augli no cita cilvēka.

Trīs gadu krīze ir svarīgs posms bērna dzīvē. Tas ir vecums, kad bērns apliecina savu es, izsaka savu viedokli un iepazīst robežas. Bērnā ir svarīgi redzēt un sajūst to, cik daudz

viņš drīkst izmainīt noteikumus un kas notiks, ja viņš tos pārkāps.
(http://www.managimene.lv/berni/berna_psihologija)

Kā uzskata D. Lieģiniece, šajā periodā bērnam par valdošo kļūst vēlēšanās paust patstāvīgumu, rodas apņēmīgums vai kauna un šaubu izjūta. Bērna aktivitātes bieži nonāk pretrunā ar pieaugušo izvirzītajām prasībām. Ja pieaugušie ļauj patstāvīgi veikt tādas darbības, kas atbilst bērna spēkiem, lieki viņu nesteidzina, tad bērnā veidojas apziņa, ka viņš pārvalda savas kustības, sevi un zināmā mērā arī apkārtni. Viņā rodas patstāvīgums. Savukārt, ja pieaugušie cenšas rīkoties bērna vietā, viņā rodas nedrošības izjūta. (Lieģiniece,1999,25)

Bērna vēlēšanās apliecināt savu neatkarību ir normāla parādība, jo neatkarība ir viens no faktoriem, kas pakāpeniski virza uz morālo attīstību, uz labvēlīgu attiecību izveidošanos. Respektējot bērna neatkarību, nepieciešams veicināt bērnā tieksmi sadarboties un saprasties, kas ir ārkārtīgi būtiski labvēlīgu attiecību veicināšanā starp bērnu un citiem cilvēkiem. Trīsgadīgi bērni likumiem pakļaujas daudz labprātāk un likumus apgūst ar prieku. Sarunāties un rotaļāties ar vienaudžiem bērnam svarīgi ir visos vecumos, bet īpaša nozīme tam ir trīs gadu vecumā, jo bērns māk daudz labāk dalīties ar citiem bērniem. Rotaļājoties bērns apgūst un iegaumē svarīgus attiecību un draudzības principus. Bērns iemācās saprast to, ka ne vienmēr viss notiks saskaņā ar viņa vēlmēm, ka tad, ja viņš kādam sitīs, viņam atbildēs ar to pašu, ja viņš būs negodīgs, tad citi bērni ar viņu negribēs spēlēties. Viss, kas bērna dzīvē noticis kopš dzimšanas brīža līdz trīs gadu vecumam (trīs gadus ieskaitot), ir sagatavojis pamatus bērna attiecību veidošanai turpmākajai dzīvei.

Ja bērnu kritizē un ierobežo šajā vecumā, viņam rodas:

1. atkarības izjūta;
2. vainas izjūta;
3. agresivitāte.

Šajā vecumposmā bērns sāk izjust:

1. kaunu;
2. šaubas;
3. ziņkāri;
4. laiku;
5. vietu.

Trīs gadu vecumā bērns:

1. atdarina māti un tēvu;
2. spēlē pieaugušos;
3. atkārtoti un pārbauda uz izturību uzvedības normas;

4. nostiprina sev autoritātes.
5. Raudot, činkstot izrāda emocionālu nedrošību, vēlas, lai vecāki apliecina, ka mīl viņu.

Šo posmu bērna dzīvē var saukt arī par „Spēļu vecumu.” Jo šajā laikā bērnam izveidojas iniciatīva vai arī var būt patstāvīga vainas izjūta. Bērns rotaļās imitē visdažādākās dzīves situācijas, izspēlē tās. Šajā vecumā bērns aktīvi iesaistās visās dzīves norisēs:

1. uzņemas iniciatīvu;
2. risina problēmas;
3. izsaka savu viedokli;
4. posms, kad saka es arī, grib visur piedalīties.

Šis ir ar „kāpēcīšu” vecums, kad bērns spējot dienā uzdot ap 300” kāpēc”, viņu interesē viss:

1. par dzīvi un dzimšanu;
2. par miršanu, bet nesaprot, ka mirušā vairs nebūs;
3. prot izpaust savs izjūtas;
4. ļoti mīl vecākus, meitenes- tēvu, zēni- mātes;
5. uzskata, ka priekšmeti ir dzīvi, ar dvēseli;
6. ja kaut kas notiek- vainīgs cits.
7. ir negatīvi noskaņots, saka nē.

Svarīgi šajā laikā atcerēties, kādu attieksmi no mums pieaugušajiem saņems bērns, tāds viņš arī veidosies. Vēl viena sliktas uzvedības izpausme šajā vecumā ir kluso dusmu lēkmes. Klusās dusmu lēkmes izpaužas tādejādi, ka bērns guļ zemē ar seju uz leju un atsakās celties augšā vai kustēties. Šādas dusmu lēkmes, nezināmu iemeslu dēļ, reti notiek mājās. Mazie mīlulīši, šķiet, speciāli sarīko šo izrādi sabiedriskās vietās. Varbūt neapzināti gaidot no apkārtējiem atbalstu uzvedībai. Šajā vecumā bērnu uzvedībā bieži novērojama agresivitāte, kas izpaužas kožot, sitot, kniebjot. Tā nav bērna nenormāla uzvedība, taču šāda uzvedība ir pilnīgi nepieņemama un tā ir nekavējoties jāpārtrauc.

Secinām, ka trīs līdz četrgadīga bērna uzvedību raksturo vecumposma attīstības likumsakarības, kuras iezīmējas kā krīze. Uzvedību, kā jau secinājām ietekmē attieksme, bet krīzes perioda iestāšanos var konstatēt tieši pēc bērnu uzvedības. Bērna uzvedību ietekmē iekšējie faktori (noguruma pakāpe, garastāvoklis, noskaņojums, veselības jautājumi) un ārējie faktori, kas pārsvarā ir saistīti ar vidi.

2. Bērnu uzvedības paradumu veidošanas pedagoģiskie paņēmieni

2.1 Speciālās internātskolas apvienoto grupu raksturojums

Mūsdienās ļoti aktuāls jautājums un tai pat laikā arī problēma ir bērni, kas aug speciālajās internātskolās. Šie bērni ikdienā no pirmā skata ar neko neatšķiras no pārējiem bērniem, bet tā diemžēl nav. Bērni ļoti atšķiras no mums visiem. Lielākā daļa no šiem bērniem nāk no sociāli nelabvēlīgām ģimenēm. Ģimenes vajadzības tiek iedalīta garīgajās, materiālajās, un sociālajās vajadzībās. Ģimenes vide ietekmē bērna audzināšanu, personības veidošanos. Tā ietver gan materiālos, gan sociālos komponentus. Bezdarba apstākļos ļoti daudzas ģimenes kļūst sociāli nenodrošinātas, pasliktinās dzīves apstākļi- alkohols, vardarbība, kas bērnu psihē atstāj postošu ietekmi. Nelabvēlīga ģimenes vide var veidoties sociālā pasivitāte, pašizolācija, tā var vadināt uz dezorganizētu vai pat destruktīvu rīcību un darbību.

Strādājot šādā iestādē tieši pie mazajiem bērniem, esmu iepazinusi šādus bērnus. Bērni viens no otra atšķiras. Katram ir savas problēmas un vajadzības, ļoti bieži ir grūti ar bērniem atrast kontaktu, jo grupā ir dažāda vecuma bērni ar dažādām interesēm un attīstības īpatnībām.

Kā uzskata psiholoģes D.Kājiņa un I.Aunīte, tad tieši trīs gadu vecumā mazuļi šķiršanos no tuva cilvēka uztver visjūtīgāk. Bērns neizjūt sevišķu vajadzību pēc saskarsmes ar citiem bērniem. Svešu pieaugušo klātbūtne var izraisīt trauksmes sajūtu. (Kājiņa, Aunīte, 2006,63)

Bērni ir ļoti emocionāli un jūtas kā saņēmuši nepelnītu sodu, jo viņi šajā iestādē bieži vien pavada visu mācību gadu no dienas uz dienu nesatiekot savus vecākus. Tikai retos gadījumos ir vecāki, kas savas mazās atvases atceras un ved mājās nedēļas nogalēs.

Bērns zaudējot šķietamo drošību, jūtas neviena nemīlēts, vientuļš un apdraudēts. Atkarībā no personības iedīgļiem, bērns sliecas uz depresīvu sabrukumu vai arī uz tūlītēju jaunu aizvietotāju, galvenokārt agresīvu raksturu, kas izpaužas uzvedībā.

Bērni nereti savas dusmas un agresiju izrāda pret vienaudžiem.

Tieši skolās, kurās ir bērni ar attīstības īpatnībām ļoti liela problēma ir deprivācija, visizteiktāk tā izpaužas mazo bērnu grupās. Bērnam vēl ir jāpārdzīvo adaptācijas periods, sakarā ar jaunās vides maiņu.

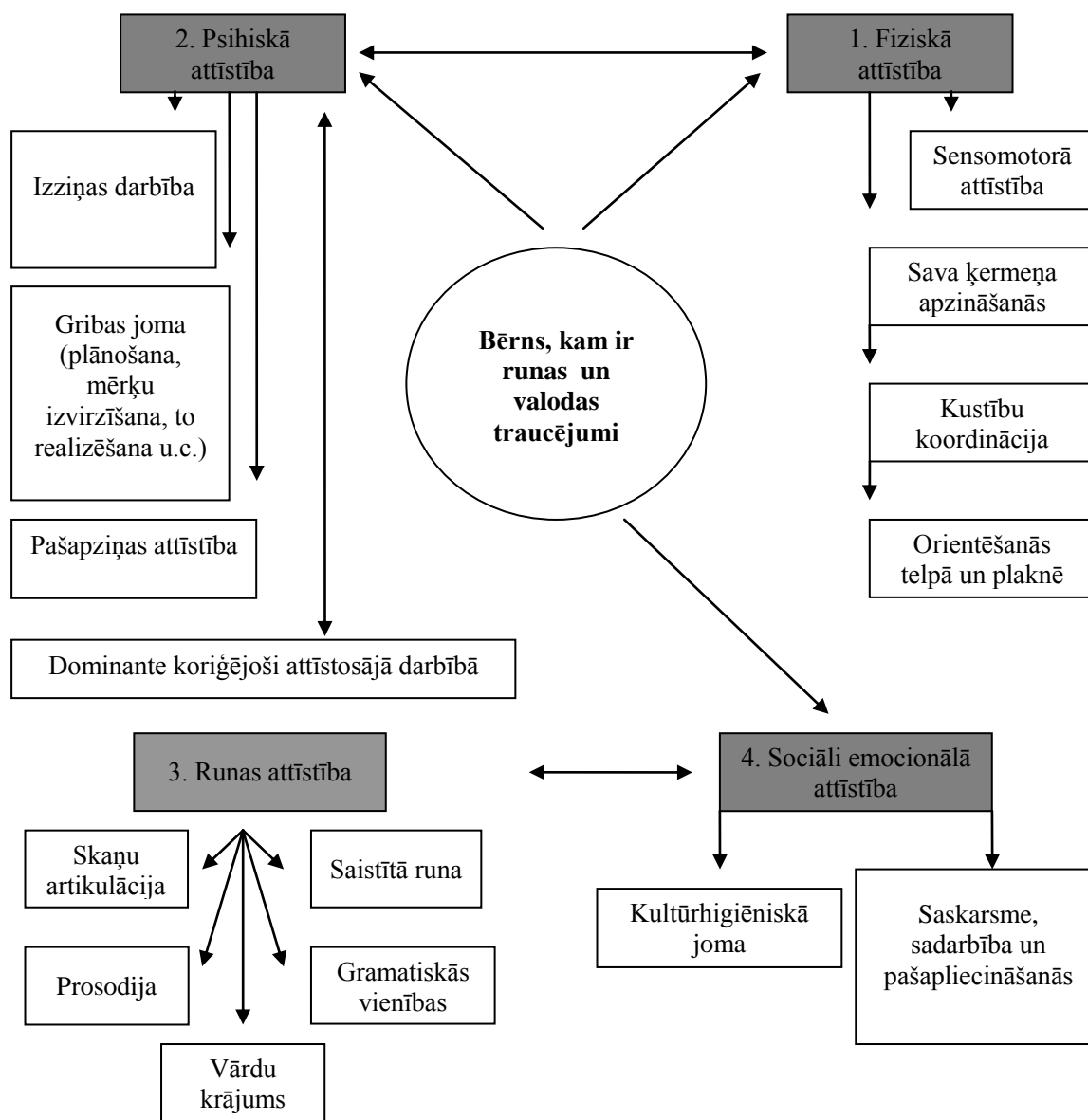
Termins „deprivācija” mūsdienās tiek plaši izmantots psiholoģijā un medicīnā. Tas ir aizgūts no angļu valodas un nozīmē zaudēt vai ierobežot iespēju apmierināt eksistencei svarīgas vajadzības. Kad runā par deprivāciju, ir jādomā par tādām neapmierinātajām vajadzībām, kas rodas, ja cilvēks tiek atrauts no nepieciešamajiem avotiem to apmierināšanai, radot viņa attīstībā neparedzamas sekas. Svarīgs ir tieši psiholoģiskais šo seku aspekts: neatkarīgi no tā, vai ir ierobežota cilvēka motorika, vai viņš ir atšķirts no kultūras vai sociuma, vai kopš bērnības nesaņem mātes mīlestību, deprivācijas izpausmes ir psiholoģiski līdzīgas. Uzbudinājums, depresija, bailes, pasivitāte, apātija, intelektuālie traucējumi ir visraksturīgākās tā saucamās deprivācijas sindroma pazīmes. Šos bērnus pēc ieviešanas internātskolā bieži vien piemeklē sensorā deprivācija. Bērns, nonākdams internātskolā vai citā slēgta tipa iestādē, bieži izrādās vidē, kurā trūkst stimulu. Šāda vide, izraisa sensoro badu, kas ir kaitīga cilvēkam jebkurā vecumā, taču sevišķi kaitīga tā ir bērnam.

Kā uzskata A.Špona cilvēkam jau no bērnības ir vajadzīga drošība, barība, telpa, kurā var brīvi augt un attīstīties un kurā viņš jūtas piederīgs. (Špona,2006,19)

Ja bērns ir sensorās izolācijas stāvoklī, kas bieži novērojama šāda tipa iestādēs, viņš sāk atpalikt visā attīstībā: laikus neattīstās kustības, neraisās valoda, tiek kavēta garīgā attīstība. Diemžēl šajā jauktā tipa grupā ir sastopami bērni ar valodas traucējumiem, tas ir tiešs piemērs sensorajai izolācijai. Bērns, kurš ierodoties iestādē, bez veselības traucējumiem, pārdzīvojis šo periodu savā attīstība ir spēris soli atpakaļ un pārgājis iepriekšējā stadijā. Bieži vien šādiem bērniem rodas diskomforta izjūtu.

Pedagoģijas zinātniece I.Miltiņa izveidojusi bērnu attīstības tabulu saistībā ar logopēdijas problēmām. (skat .5attēlu).

5.attēls. Logopēdiskais koriģējoši attīstošās darbības modelis bērna veseluma skatījumā. (Miltiņa, 2005)

Bērni tāpat kā pieaugušie, grib justies nozīmīgi. Iekļauties, būt piederīgiem, būt nozīmīgiem, būt kaut kam citu acīs ir svarīgi mums visiem. Tādā vai citādā veidā ar vai bez panākumiem mēs izturamies tā, lai apliecinātu savu virzību pretī šim vienam mērķim: iegūt vietu un sava nozīmīguma izjūtu starp citiem cilvēkiem. Vai vismaz mēs rīkojamies tā, lai izvairītos un aizsargātos kaut vai pret tās vietas un sava nozīmīguma izjūtas zaudēšanu, kāda mums jau ir.

Bieži novērojama problēma šādās grupiņās ir mātes deprivācija. Kad mazam bērnam ir normālas attīstības iespējas un viņš ir pieķēries mātei, viņa piespiedu atdalīšana no mātes rada ciešanas. Pēc atdalīšanas no mātes un pārējās ģimenes maza bērna uzvedība iziet cauri tipiskajām stadijām:

- **Protests.** Tie ir enerģiski centieni no jauna atgūt māti vai aprūpējošo cilvēku.
- **Izmisums.** To raksturo bēdas un raudas.
- **Atsvešinātība.** Tā ir dažādu veidu aizsardzību radīšana ar mērķi kompensēt zaudējumu.

Protesta stadijā bērna reakcija uz atdalīšanu no ģimenes izpaužas galvenokārt kā baiļu emocijas. bērns ir nedrošs, nevienam neuzticas un neļauj sev tuvojies.

Izmisuma stadijā bērns izrāda bēdu pazīmes. Bērni ir nomākti un nelaimīgi. Bērni ir ļoti emocionāli, raudulīgi nesavākti savās emocijās. Bērņus ir grūti iepriecināt, jo visu jauno viņi pieņem ar neuzticību un sajūtu, kad ar to būs jāšķiras.

Atsvešinātības stadijā par galveno veidu, kā atbrīvoties no šķiršanās traumējošās ietekmes bērnam kļūst pārorientācija uz citu pieķeršanos. Bērni visbiežāk savas audzinātājas pieņem par savām mammām un savu jauno patvērumu, kas viņus sargā.

Kā tiek atzīts kaut būtiska ir vajadzība pēc saskarsmes ar citiem bērniem, adaptācijas periodā bērns orientējas uz pieaugušo.

Ja viena vai vairākas sastāvdaļas bērnam tiek atņemtas, tad pārejot noteiktu ciešanu sliksni, deprivācija palēnina psihisko attīstību, veido aizsardzības uzvedību. Pēc izmisuma fāzes bērns var ieslīgt apātijā. Viņa psihiskā attīstība regresē. Bērns sāk demonstrēt savu agrāko zīdaiņa uzvedību, atgriežoties iepriekšējās attīstības fāzēs.

Bērņos kas auguši internātskolās nerodas pamat uzticēšanās pasaulei. Tieši pamat uzticēšanos trūkumu pasaulei daudzi zinātnieki uzskata par pirmo un visgrūtāk kompensējamo. Tas rada bailes, agresivitāti, neuzticību, meliem un atreibību citiem cilvēkiem un sev, nevēlēšanos izzināt jauno, mācīties.

Agresivitāte grupā izpaužas, kā sišana, košana, grūstīšanās. Vispirms ir jānodala nosacīti veselu bērnu agresīvās reakcijas no tādu bērnu agresivitātes, kuriem ir minimāla cerebrālā disfunkcija, attīstības traucējumi ar to radītajām sekām: galvassāpēm, uzbudinātu garastāvokli, bailēm, paaugstinātu jūtīgumu, kontaktēšanās grūtībām.

Bailes- bērns neizrāda uzticību, ietur distanci gan no pieaugušajiem, gan bērniem. Nespēj kontaktēties ar vienaudžiem grupā.

Meli- kā apzināta patiesības sagrozīšana parādās, kad bērns sāk saprast nepieciešamību pakļauties zināmiem noteikumiem, kurus uzstāda pieaugušais.

Atriebība- aktīvas atriebības forma izpaužas kā zagšana, brutalitāte, huligānisms un nežēlība. Pasīvie atriebēji ir drūmi, kašķīgi, īgni un naida pilni.

Bērni šādās situācijās par aizsargpozīciju izvēlas sliktu uzvedību tādejādi par savu aizsargpozīciju izvēloties atriebību, neatbilstību. Atriebība bērnam izpaužas ar uzskatu cilvēki neinteresējas par mani, bet es vismaz varu kaut ko izdarīt, lai atmaksātu pārestību. Neatbilstība izpaužas ar uzskatu es nevarēšu mēroties ar citiem, bet vismaz kaut kas jādara, lai cilvēki mani nepamestu.

Vēl viena no bērnu uzvedības novirzēm ir vardarbība. Ja bērni ir vadīti ar vardarbības draudiem, tad arī bērni zaudējot kontroli pār savu uzvedību, vai cenšoties atgūt varu ķeras pie vardarbīgām metodēm. Ja vecāki mājās pret bērnu ir uzvedušies vardarbīgi, tad arī bērni kļūst aizvien nežēlīgāki un ļaunāki. Bērni, kas cietuši no vardarbības, ienīst vai nu citus, vai paši sevi.

Bērniem ir grūti pieņemt ierobežojumus, un režīmu ar kuru jāsaskaras ir kopš brīža, kad bērns ierodas internātskolā. Bērni neizprot, kāpēc viena vai vairākas viņiem līdz šim atļautas darbības tiek ierobežotas un jauni pienākumi, kas jāievēro. Šādās situācijās bērnu piemeklē stress. Stresa simptomi var parādīties gan kā fiziski, gan kā izmaiņas uzvedībā. Taču visbiežāk šīs problēmas ir sastopamas kopā. Kā fiziskos simptomu piemērus var minēt:

- Apetītes zudums.
- Miega problēmas.
- Pārspīlēta aktivitāte un nespēja koncentrēties.
- Slapināšana gultā un negadījumi ar tualetes apmeklēšanu.

Vēl kā stresa simptomu piemērus var minēt:

- Dusmu lēkmes.
- Izaicinoša uzvedība un negatīvisms.
- Mantu bojāšana vai citu ievainošana.
- Grūtības nošķirties no skolotāja.
- Nakts bailes.
- Nespēja pieņemt disciplīnu.
- Noslieces uz negadījumiem.

Ļoti izteikta uzvedības izpausme šajās grupās ir cīņa par varu. Tieši šī iezīme bieži izpaužas pēc konflikta, kas ir norisinājies starp bērniem grupā. Konflikta pamatā vienmēr ir cīņa par ko ļoti nozīmīgu konkrētam bērnam un parasti tam līdzī nāk spēcīgas negatīvas emocijas. Tātad šādās situācijās cīņa izpaužas kā varas demonstrēšana:

- Draudi.
- Sūdzības.
- Vairāku bērnu apvienošana pret vienu.
- Fiziska iespaidošana.

Visefektīgākais saskarsmes stils šādā grupa ir tad, kad starp pieaugušo un bērniem valda savstarpēja draudzīga sapratne. Tieši tāds saskarsmes stils izraisa bērnos pozitīvas emocijas, pārliecību par sevi. Bērni palielina fizisko distanci no vecākiem, pieprasot citus uzmanību apliecinājošus veidus- līdzjūtību, sapratni, smaidu, atbalstu. Ilgstoši kontakti ar vienaudžiem palīdz bērniem fiziski, emocionāli un sociāli būt neatkarīgiem no vecākiem.

Bērniem ar attīstības īpatnībām iepriekš analizētās uzvedības izpausmes notiek pastiprināti.

Speciālās internātskolas bērnu uzvedību nosaka šādi aspekti – vai bērns nāk no sociāli labvēlīgas vai nelabvēlīgas ģimenes, pilnas – nepilnas ģimenes, vai vispār viņam ir ģimene, vai viņš ir vienīgais bērns ģimenē, vai viņam ir brāļi un māsa. Kāda ir ģimenes attieksme pret viņu. Visi šie faktori ietekmē jau tā bērnu ar attīstības īpatnībām uzvedību un pastiprina viņu atsvešinātību no dzīves mājas apstākļos.

2.2. Trīs līdz četrgadīgu bērnu uzvedības analīze speciālajā internātskolā

Balstoties uz teorētiskajām atziņām, ka bērna pozitīvas uzvedību veicina vide kādā viņš atrodas, tika veikts empīriskais pētījums un analīze.

Lai sasniegtu darba mērķi – noteikt pirmskolas no 3-4 gadīgu bērnu uzvedības paradumu veidošanos pedagoģiskajā procesā, kā arī lai pārbaudītu izvirzīto hipotēzi, ka bērna uzvedības motivācija veidosies sekmīgāk, ja bērnam būs pozitīvs uzvedības paraugs un skolotājs ievēros katra bērna individuālās attīstības īpatnības, veicu pētījumu, lai noskaidrotu speciālās internātskolas bērnu uzvedības izpausmes un to korekcijas.

. Tā kā pētījuma priekšmets ir bērns ar attīstības īpatnībām un viņa uzvedība, tad pētījums veikts Speciālajā internātskolā. Pētījuma metode - novērojums un skolotāju, vecāku anketēšana, kurus veicu speciālajā internātskolā grupiņā, kurā ir 3 gadīgi un 4 gadīgi bērni. Pētījumu tika veikts ar diviem 3 gadīgiem bērniem un trīs 4 gadīgiem bērniem.

Pētījuma plāns:

1. Novērot pirmskolas vecuma bērnu uzvedību speciālajā internātskolā.
2. Veikt pieaugušo anketēšanu.
3. Analizēt un apkopot savāktos materiālus.

Lai īstenotu pētījuma plānu, to organizējot tika izmantotas šādas metodes:

1. Bērnu novērojumi atvadoties un satiekoties ar vecākiem,
2. Bērnu uzvedība atrodoties internātskolā.
3. Vecāku anketēšana.

Novērošana- mērķtiecīgs izziņas process, kurā, ilgstoši vai atkārtoti vērojot, uzzina, secina, uzmana, izseko. Novērošanu kā empīrisku pētniecības metodi lieto, lai iegūtu informāciju, pārbaudītu hipotēzes, teorijas, teorētisko pētījumu patiesumu u.tml. pēc novērošanas tieši uztvertā informācija tiek apkopota, skaidrota, vispārināta.

Novērojumu var uzskatīt par zinātnisku, ja ievēro šādas prasības: mērķtiecīgums, plānveidīgums, patstāvīgums, dabiska vide, sistemātiskums, objektivitāte un rezultātu fiksēšana.

Šajā pētījumā tika izmantota tieša novērošanas metode, kur pētnieks ir liecinieks (neitrāla persona).

Novērojuma mērķis ir konstatēt bērnu uzvedību pieauguša klātbūtnē, atvadoties un satiekoties. Novērojuma laikā dabiskās attiecības netika nojauktas, tādēļ var uzskatīt, ka tās

bija dabiskas un sistemātiskas. Objektivitāti centos ievērot fiksējot tikai faktus un izvairoties atzīmēt tūlītējus secinājumus. Rezultāti fiksēti piezīmēs un apkopoti diagrammās.

Anketēšana notika ievērojot pēc iespējas lielāku anonimitāti un tāpēc nodrošināja ar atklātiem pētījuma izzināšanas avotiem. Anketēšana ir viena no rakstiskajām aptaujas metodēm. Anketēšanas vērtība ir tā, ka ir iespējams aptaujāt pēc iespējas lielāku cilvēku skaitu un iegūt salīdzināmus un viegli analizējamus datus.

Anketēšanai ir arī tādas priekšrocības, ka tās organizēšanai jāpatērē daudz mazāk laika nekā intervijai, novērošanai u.c. empīriskajām pētīšanas metodēm. Turklāt anketu materiāla raksturs ir pateicīgs apstrādei un skaitliskajai analīzei. Anketēšana paredz pilnīgu anonimitāti, ja tas nepieciešams.

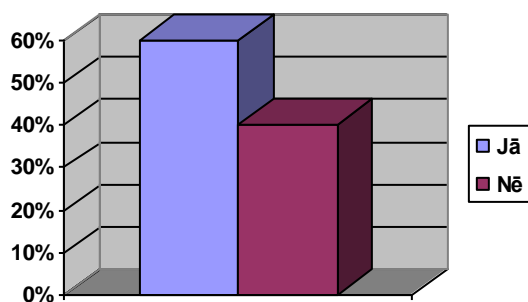
Empīriskajā daļā tika novērotas speciālās internātskolas pirmskolas vecuma bērnu uzvedības izpausmes. Rādītāji, pēc kuriem izdarīju savus novērojumus:

1. Kāda ir bērna uzvedība atrodoties vienaudžu vidū.
2. Bērna uzvedība pieaugušā klātbūtnē.
3. Secinājumu kvalitāti, kā izturas satiekoties un atvadoties ar vecākiem.

Izmantojot anketēšanas metodi, gūto informāciju ko sniedza vecāki izanalizēju un apkopāju. (Skat.1. pielikumu)

Pirmajā jautājumā „Vai jūsu bērns uz internātskolu nāk ar patiku?” iegūtā informācija rāda, kad no pieciem aptaujātajiem vecākiem trīs vecāki atzīst, ka viņu bērniem patīk nākt uz internātskolu, bet divi vecāki, kad bērni nāk ar nepatiku.(Skat.6.attēlu)

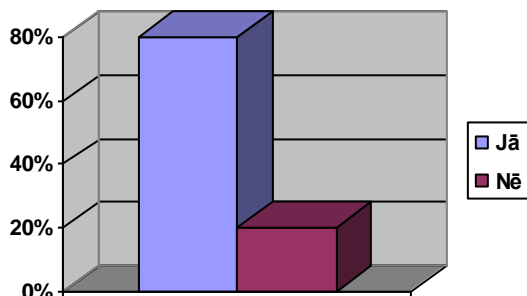
6.attēls. „Vai jūsu bērns uz internātskolu nāk ar patiku?”

Secinājumi. Izpētot anketu rezultātus var secināt, kad 60% bērnu uz internātskolu nāk ar patiku, kas nozīmē, kad viņiem patīk internātskolas vide, viņi tajā jūtas labi un komfortabli. Bērni šajā vidē jūtas droši un pasargāti, bet 40% bērnu uz internātskolu nāk ar nepatiku. Šo nepatiku varētu skaidrot, kā reakciju pēc kāda nepatīkama atgadījuma, situācijas kurā bērns ir juties nepasargāts un aizskarts.

Otrais jautājums „Vai jūsu bērns labprāt stāsta par piedzīvoto internātskolā?” iegūtā informācija rāda, ka četri bērni labprāt runā par internātskolu, bet viens bērns izvairās no šī jautājuma. (Skat. 7. attēlu)

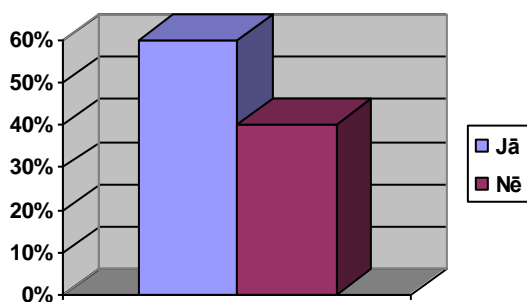
7. attēls. „Vai jūsu bērns labprāt stāsta par piedzīvoto internātskolā?”

Secinājumi. Pēc šīs diagrammas var secināt, ka 80% bērnu ar patiku stāsta par piedzīvoto, tātad viņu piedzīvotais ikdienā viņos rada pozitīvas emocijas. Savukārt 20% bērnu nepatīk runāt par internātskolu, jo ikdienā gūta pieredze viņos radījusi sarūgtinājumu un nepatiku vai arī kauna sajūtu par to runāt. Bērniem iespējams ir radušās bailes par to, ka, ja vecākiem atzīs, ka viņiem skolā patīk, tad vecāki viņus varētu atstāt skolā vēl ilgāku laiku vai pat uz visu mācību gadu. Iespējamās bailes no vecāku puses saņemt nosodījumu.

Trešais jautājums „Vai jūs uzskatāt, ka bērnam jāsaņem sods par sliktu uzvedību?” iegūtā informācija rāda, ka trīs vecāki uzskata, ka bērnam ir jāsaņem sods par sliktu uzvedību, bet divi vecāki uzskata, ka bērnu nevajadzētu sodīt par sliktu uzvedību. (Skat. 8. attēlu)

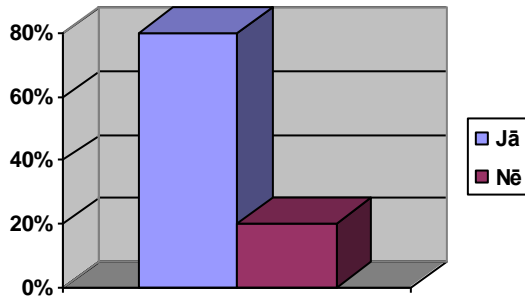
8. attēls. „Vai jūs uzskatāt, ka bērnam jāsaņem sods par sliktu uzvedību?”

Secinājumi. Pēc šīs diagrammas var secināt, ka 60% vecāki sava bērna audzināšanā sliktas uzvedības labošanā izmanto sodu sistēmas pielietojumu. Šī veida sistēmu pārsvarā pielieto vecāki, kuriem ir nācies pašiem saskarties savā bērnībā ar sodu sistēmu. Savukārt 40% vecāku neizmanto sodu sistēmu bērna uzvedības uzlabošanai, jo neuzskata to kā vienīgo veidu, lai savu atvasi mudinātu uzvesties pozitīvi.

Ceturtais jautājums „Vai uzskatāt, ka bērns būtu jāatalgo par labu uzvedību?” Iegūtā informācija rāda, ka četri vecāki uzskata bērnam jāsaņem atalgojums par labu uzvedību, bet viens vecāks uzskata, ka nav jāatalgo bērns. (Skat.9.attēlu)

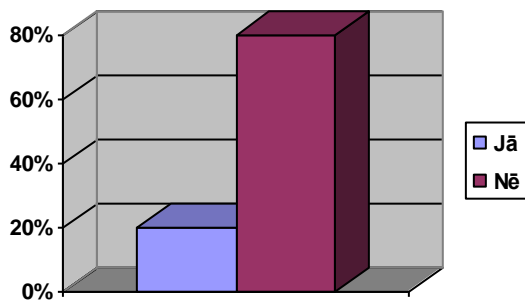
9.attēls. „Vai uzskatāt, ka bērns būtu jāatalgo par labu uzvedību?”

Secinājumi. Pēc šīs diagrammas var secināt, ka 80% vecāki savu bērnu atalgo par labu uzvedību, tādējādi bērnu pieradinot jau no mazām dienām veikt kādu darbu vai uzvesties labi tikai tad ja tiek saņemts atalgojums. Savukārt 20% vecāku neuzskata, ka bērns būtu jāatalgo par labu uzvedību, bet gan jāuzslavē vai kādā citā veidā jāstimulē labās uzvedības izpausmes.

Piektais jautājums „Vai piekrītat teicienam „Ja sit tad sit pretī.”?” Iegūtā informācija rāda, ka viens vecāks piekrīt, ka ja bērns sit tad viņam jāsit pretī, bet četri vecāki nepiekrīt šim teicienam. (Skat.10.attēlu)

10. attēls. „Vai piekrītat teicienam „Ja sit tad sit pretī.”?”

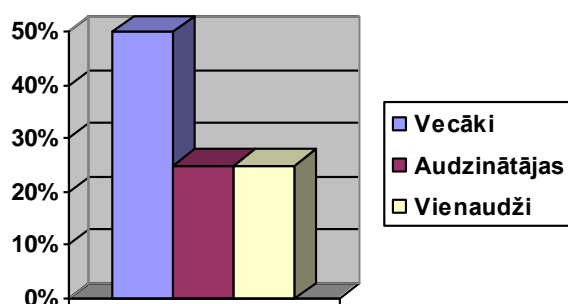
Secinājumi. Pēc šīs diagrammas var secināt, ka 20% atbalsta agresīvu rīcību. Savukārt 80% nepiekrīt tam, ka ja bērns tev sit, tad tev viņam jāatdara ar to pašu, bet gan uzskata, ka šo situāciju var atrisināt savādākā veidā.

Skolotāju atbildes.

Atbildes, ko sniedza audzinātājas uz anketā dotajiem jautājumiem apkopojū, attēloju diagrammās un izdarīju secinājumus.(Skat.2.pielikumu)

Uz pirmo jautājumu „Kas atbildīgs par bērna uzvedību?” divas audzinātājas atbildēja, kad vecāki, viena audzinātāja, kad audzinātāja un viena kad vienaudži (Skat.11.attēlu).

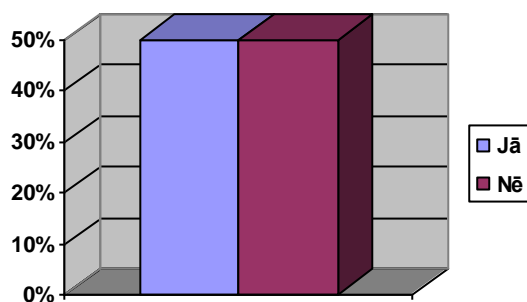
11.attēls „Kas atbildīgs par bērna uzvedību”

Secinājumi. Pēc diagrammā redzamā var secināt kad 50% skolotāju uzskata, kad vislielāko ietekmi uz bērna uzvedību izdara gan vecāki, kas bērnu spēj ietekmēt gan pozitīvi, gan negatīvi. Tātad pēc šo audzinātāju domām vienīgais bērna piemērs ir vecāki. Savukārt 25% skolotāju uzskata, kad par piemēru no kā bērns mācās un uzlūko kā piemēru ir gan audzinātāji, gan vienaudži.

Uz otro jautājumu „Vai bērns reaģē uz jūsu aizrādījumiem? ” divas skolotājas atbildēja, kad klausu un divas, kad nē. (Skat.12.attēlu)

12.attēls „Vai bērns reaģē uz jūsu aizrādījumiem”

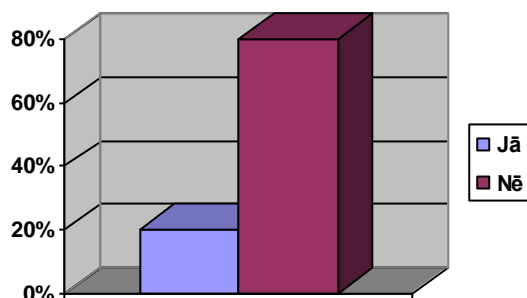

Secinājumi. Pēc diagrammā attēlotā var secināt kad 50% skolotājas bērni uzklauša un reaģē uz viņu aizrādījumiem, jo audzinātājas savās prasībās ir mērķtiecīgas un prasīgas. Savukārt 50% skolotājas ir atbildējušas, kad bērni nereaģē uz viņu aizrādījumiem. Šīs skolotājas nav prasīga pret bērniem. Nav bērniem norādīts tas, kad skolotāja jāuztver kā

noteicēja.

Uz trešo jautājumu „Vai uzskatāt kad sods ir vienīgais veids, kā norādīt uz sliktu uzvedību?” trīs skolotājas ir atbildējušas, kad nē, bet viena kad jā. (Skat.13.attēlu)

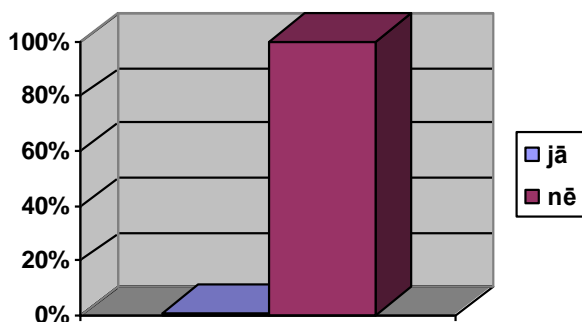
13.attēls „Vai uzskatāt kad sods ir vienīgais veids, kā norādīt uz sliktu uzvedību?”

Secinājumi. Pēc diagrammā attēlotā var secināt, kad 20% skolotāju uzskata, kad bērni ir pelnījuši sodu par savu sliktu uzvedību. Savukārt 80% skolotāju, kā prioritāro bērna sliktās uzvedības pārtraukšanai neizmanto sodu, bet gan uzskata, ka sliktās uzvedības paradumus var kļiedēt savādākā veidā.

Uz ceturto jautājumu „Vai uzskatāt, ka bērns jāatalgo par labu uzvedību?” uz šo jautājumu visas četras skolotājas ir atbildējušas, kad nē. (Skat.14.attēlu)

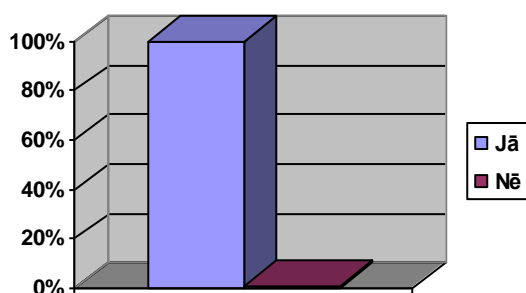
14.attēls „Vai uzskatāt, ka bērns jāatalgo par labu uzvedību?”

Secinājumi. Pēc diagrammā attēlotā var secināt, kad 100% skolotāju, respektīvi, visas uzskata, kad bērns nav jāatalgo par labu uzvedību, lai bērns savu labo uzvedību izrādītu vienmēr nevis tikai tad, kad vēlas saņemt atalgojumu. Bērna labo uzvedību var uzslavēt vai kādā citā veidā bērnam radīt kā prioritāti.

Piektais jautājums „Vai uzskatāt kad bērna uzvedības veidošanā ir svarīga sadarbība starp audzinātāju un vecākiem?” uz šo jautājumu visas četras aptaujātās skolotājas atbildēja ar jā. (Skat.15.attēlu)

15.attēls „Vai uzskatāt kad bērna uzvedības veidošanā ir svarīga sadarbība starp audzinātāju un vecākiem?”

Secinājumi. Pēc diagrammā attēlotā var secināt, kad 100% audzinātāju uzskata to, kad jābūt sadarbībai starp skolotāju un bērna vecākiem, jo tikai kopā sadarbojoties un izstrādājot vienādas prasības gan no vecāku puses, gan no audzinātāju puses var panākt lielāku efektu bērna pozitīvas uzvedības veidošanā. Un nesagādā bērnos neizpratni un apjukumu atšķirīgās prasībās.

Lai izpētītu bērnu uzvedību noteiktās darbībās- atvadoties ar vecākiem, nodarbības laikā, rotaļā, veicu bērnu novērošanu. Bērnu darbības novērošana tika veikta speciālajā internātskolā tajā pašā grupiņā. Bērnu novērojot, radās dažādas situācija, kurās bērns ar savu rīcību atdarina savu redzēto vai piedzīvoto, kas atstājis uz viņu īpašus iespaidus, kurus viņš ir ņēmis, kā piemēru.

1.situācijas apraksts.

Dāvis (3 gadi) pēc nedēļas nogales mamma ir atvedusi viņu uz internātskolu. Dāvis kliedz un sit mammai, jo nevēlas palikt skolā un sola, kad klausīšot un nedarīšot blēņas, viņš lūdzās braukt pie „mammamas”. Mamma bērnu ieved grupiņā un pati aiziet. Bērns vēl ilgi nespēj nomierināties un prasās uz mājām, auklīte viņu mierina un skaidro, kad mamma pēc dažām dienām atnāks viņam pakal, līdz, kamēr puisis ir nomierinājies.

Secinājumi:

Dāvis savā rīcība atdarina mājās notiekošo. Zēns došanos uz internātskolu uztver kā sodu, ko viņam piešķirušī vecāki par sliktu uzvedību. Bērna vēlme braukt pie savas „mammamas” ir kā glābiņš, kur šis soda veids netiks solīts un viņš būs no tā pasargāts. Šādā veidā bērnu vecākiem nevajadzētu iebiedēt, jo tas var bērnam sabojāt priekšstatus par to, kāpēc jāiet uz internātskolu. Šādā veidā bērna uzvedība var tikai vēl vairāk pasliktināties un kļūt agresīva. Bērns savu atrašanos internātskolā uztver kā sodu, kas reizēm pat ir nepelnīts. Vecāki bērnam nav paskaidrojuši iemeslus, kāpēc bērnam iestāde jāapmeklē.

2. situācijas apraksts.

Marija un Patrīcija spēlējot grupiņā veikalus, tēlo pārdevēju un pircēju. Pieejot pie pārdevējas Marija jautā „Vai šīs bulciņas ir svaigas? Ar ko ir šī bulciņa?” pārdevēja Patrīcija atbild: „Visas šīs bulciņas ir svaigas, bet neviens jau tev neliek te viņas pirkt. ”

Abu meiteņu saruna pāraug strīdā, līdz, kamēr Patrīcija sāk raudāt.

Secinājumi:

Abas meitenes savās spēlēs ir izmantojušas savus novērojumus, viņas atdarina pieaugušo uzvedību un izturēšanos. Varbūt atgadījumu, kuru viņas ir piedzīvojušas esot vecākiem līdzīgi uz veikalu. Šāda veida pieredze, kas radusies abām meitenēm var radīt nepareizus priekšstatu, turpmākajā dzīvē, veikalā saskaroties ar pārdevējām. Un veidot nepareizu saskarsmi ar pieaugušo.

3. situācijas apraksts.

Megijai pusdienās pie galda sēžoties izlīst zupas šķīvis. Bērns bailīgi skatās apkārt, ieraugot, kad auklīte nāk klāt sāk raudāt. Auklīte pieiet pie bērna samīļo un uzmundrinoši saka: „Tas nekas, tā jau reizēm gadās. Arī man tā ir bijis tūlīt visu savāksim un ieliesim tev jaunu zupu.”

Secinājumi:

Bērnam jau ir izveidojusies nedrošības un baiļu sajūta, kad piemeklē kāda neveiksme. Bet auklīte bērnu nomierinot un pasakot, ka arī viņai tā ir gadījies, bērnu iedrošina un ceļ bērna pašapziņu. Un rada viņa izpratnē jaunu tēlu, ka arī pieaugušais mēdz kļūdīties. Un rada jaunu pieredzi, kā tikt galā ar radušos nepatīkamo situāciju.

4. situācijas apraksts.

Grupiņas skolotāja liek sakārtot bērniem rotaļlietas.

Bet Niks saka: „Es nekārtošu.”

Skolotāja: „Kāpēc tu nevēlies kārtot rotaļlietas?”

Niks: „Man ir grūti.”

Skolotāja: „Es tev palīdzēšu. Kārtosim abi kopā.”

Niks: „Mamma saka, ja esot grūti tad neesot jādara.”

Skolotāja: „Vai tu mājās kārti rotaļlietas?”

Niks: „Ja man nav grūti tad kārtuju.”

Skolotāja: „Kas tad kārti tavas rotaļlietas kad tev ir grūti?”

Niks: „Ome. Viņa saka, ka ja man esot grūti, tad es tāpat nemācēšot sakārtot pareizi.”

Skolotāja: „Tu ļoti labi, proti. Es kopā ar tevi kārtošu un tev labi sanāks. ”

Secinājumi:

Šis zēns savās darbībās atveido vecākus un mājās notiekošo. Ja nav vēlmes, kaut ko darīt tad ir grūti un tas nav jādara. Ome jau no mazām dienām bērnam nav ļāvusi attīstīties pašapziņai, noniecinot viņu. Ar skolotājas iedrošinājumu varētu pacelties bērna pašvērtējums un vēlme darboties.

Izpētot un izanalizējot visas šīs situācija var secināt to, kad bērns sev kā piemēru vienmēr ņem pieaugušo, kurš nereti var arī radīt bērnos nepareizus uzskatus par apkārt notiekošo. Pieaugušais var būt tāpat kā pozitīvas uzvedības piemērs, tāpat arī negatīvās uzvedības piemērs un zinot to, kad bērns negatīvās iezīmes uztver un atdarina daudz ātrāk, tad pašiem mums ir jādomā līdzīgai savai uzvedībai un tikai tad mēs to varam prasīt no bērna.

Secinām, ka izvēlētās metodes – novērošana, pārrunas un vecāku un skolotāju anketēšana tika izvēlētās mērķtiecīgi un tiek atzītas par lietderīgām.

Pētījuma izvēlētās metodes ļāva konstatēt, ka pārbaudot izvirzīto hipotēzi tā apstiprinājās. Tiešām bērni un īpaši bērni ar attīstības īpatnībām uzvedības paradumus pārņem, atdarinot apkārtējo uzvedību. Uzvedības paradumu korekcija tāpēc ir ilgstošs process un var arī nenest vēlamus rezultātus.

2.3. Ieteikumu izstrāde pirmsskolas izglītības iestādes skolotājiem 3- 4 gadīgu bērnu uzvedības paradumu pilnveidei

Mūsdienu bērni ir ļoti atšķirīgi viens no otra savos uzskatos domās un uzvedībā, tādēļ pedagogiem ir jāmeklē ar vien jaunas idejas un paņēmieni, lai šos bērnus motivētu uzvesties pieklājīgi un pozitīvi. Svarīgākais pēc kā mūsdienu bērns tiecās ir apkārtējo uzmanība, mīlestība, cieņa un rūpes, ja visas šīs viņam tik svarīgās lietas, bērns saņem jau no agras bērnības tad arī viņa uzvedības modelis un izpratne par to kā jāuzvedas un jāizturas veidojas pozitīva.

Pētījums ir pierādījis, ka nepieciešamība pēc mīlestības, pēc piederības kādam, tas ir, būt vajadzīgam kādam, ir viena no fundamentālākajām cilvēka vajadzībām. Apmierināt to nozīmē radīt normālus apstākļus normālai bērna attīstībai. Šī vajadzība tiek apmierināta, kad dara zināmu bērnam, ka viņš ir dārgs jums, vajadzīgs, svarīgs, ka viņš gluži vienkārši ir labs.

Bērnos šo labo uzvedību ir viegli ieaudzināt jau no mazām dienām, ja vien tiek ņemtas vērā katra bērna individuālā attīstība un tās īpatnības. Internātskolā būtu jāveido tāda vide, kas bērnam ir patīkama un pieņemama, kas neradītu viņos diskomforta un nepatikas sajūtas. Arī pašam skolotājam savā uzvedībā un attieksmē, arī ģērbšanās kultūrā, ir jābūtu tāds piemērs, kas bērnu mudinātu uzvesties labi un pieņemami.

Uzvedības kultūras ieaudzināšanas pamats un priekšnoteikums ir internātskolas dzīves pareiza organizācija, visa audzināšanas procesa pienācīga ievirze. Ļoti svarīgi, lai internātskolā valdītu uzticības un draudzības atmosfēra, lai skolotājs būtu savaldīgs, iekšēji un ārēji kulturāls. Bērni šai ziņā ir ļoti jūtīgi. Stāstīdams, kāpēc viņš mīl savu skolotāju, bērns izceļ šādas skolotājam piemītošas īpašības: „stāsta daudz interesanta”, „viņa ir laba”, „viņa ir visskaistākā”. Tāpēc ir svarīgi gan tas, kā skolotājs izskatās, kā ģērbjas, gan arī tas, kā viņš izturas pret bērniem. Tas viss sekmē kulturālas uzvedības iemaņas apguvi

Uzskatu, kad audzināšanas process norit izglītības iestādēm sadarbojoties ar ģimeni. Izglītības iestāžu skolotājiem svarīgi atzīt ģimenes kā audzinātājas svarīgāko lomu. Ģimene realizē nostiprinātājas un bērna izzīņas paplašinātājas lomu. Turpretim skolotājas uzdevums: audzināšanas un mācīšanas procesu organizēt tā, lai papildinātu mājās iemācīto. Tiek izstrādāta speciālās internātskolas un vecāku sadarbību veicinošo darbību apkopojošā tabula (skat. 1. tabulu).

1.tabula. Speciālās izglītības iestādes un ģimenes
sadarbība

izglītības iestāde	Ģimene
<ul style="list-style-type: none"> ♦ Organizē izglītojošo procesu; ♦ Sekmē bērnu attīstību dažādās darbībās ♦ Nodrošina bērnu virzības izvēles iespējas; ♦ Attīsta radošās spējas; ♦ Veido izpratni par sadarbību; ♦ Racionāli izmanto brīvo laiku; ♦ Veido sociālās aktivitātes pieredzi; ♦ Papildina interešu aktivitātes 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Atbalsta izglītojošos centienus; ♦ Veicina rakstura īpašību stabilitāti; ♦ Aktualizē izvēles nostiprināšanos; ♦ Nostiprina konkrētus uzvedības un rīcības modeļus; ♦ Nostiprina sadarbības prasmes; ♦ Bagātina brīvā laika izmantošanas iespējas; ♦ Veido neformālo attiecību kultūru; ♦ Veicina pozitīvās spontanitātes izpausmes.

Ļoti svarīgi bērnam šajā vecumā ir, lai viņš tiktu ievērot un uzklausītas viņa domas un izjūtas. Tādēļ skolotājam būtu vienmēr jāuzklausā visus bērnus, lai viņiem nerastos atstumtības izjūta. Ja bērns jutīs nedrošību un nepārlicinātības izjūtu no pieaugušā viņā radīsies neuzticība un nedrošība, kas pastiprinās jau tā viņa attīstības īpatnību izpausmes uzvedībā.

Lai radītu uzvedības pārmaiņas var pielietot pozitīvus pamudinājumus. Taču, ja vajadzība pēc soda ir neizbēgama, tad sodot bērnu ir svarīgi atcerēties:

1. Soda uzreiz pēc notikuma;
2. Sodam jāatbilst nodarījumam;
3. Sods nedrīkst pazemot bērnu;
4. Sods nedrīkst būt vienlaikus ar apbalvošanu;
5. Sodam jābūt bez draudiem, īpaši, ja tie ir neizpildāmi;
6. Sodam jābūt pēctecīgam.

Soda izmantošana prasa no skolotāja īpašu vērtīgumu. Ir ļoti svarīgi, lai soda gadījumā netiktu gandarīta bērna vajadzība pēc uzmanības, jo tas ir nevēlamas uzvedības netīša pastiprinājuma veids. Savukārt pārmērīgs sodu izmantojums ir simptoms, ka mācību vidē kaut kas nav kārtībā.

Praksē pārliecinājos, ka, lai veicinātu labas uzvedības izpausmes un ierobežotu sliktu uzvedību, gan pedagogiem, gan vecākiem ir jārada bērniem pozitīvi pārdzīvojumi. Tas savukārt bērniem radīs labu pašizjūtu, paaugstinās motivāciju pienākumu veikšanai, palīdzēs koncentrēt uzmanību un līdz ar to uzlabos bērna uzvedību.

Prakse liecina, ka labas uzvedības uzteikšana, pievēršot mazāk uzmanības sliktajai uzvedībai. Bērniem patīk uzmanība, un uzslava un pozitīva uzmanība par labu uzvedību mudinās viņus arī turpmāk uzvesties labi. Apsolītais apbalvojums par labu uzvedību dos labākus rezultātus nekā piedraudētais sods par sliktu uzvedību.

Pats svarīgākais ir nodibināt pozitīvu savstarpējo saskarsmi pedagogam ar bērnu, lai vieglāk un patīkamāk būtu kontaktēties savstarpēji.

Ā. Karpova un I. Plotnieks norāda uz šādiem pedagogiskās saskarsmes stiliem.

1. Saskarsme, kas balstās uz kopīgu radošu darbību.
2. Uz draudzīgām attiecībām balstīta saskarsme.
3. Distantās saskarsmes stils.
4. Saskarsme, kuras pamatā ir iebiedēšana.
5. Saskarsme, kas balstās uz izpatikšanu skolēniem. (Rīgas pedagoģijas un izglītības vadības augstskola ģimenes un pirmsskolas pedagoģijas katedra, 2002, 118, 119)

Vēl viens svarīgs aspekts, kas ietekmē bērna uzvedību ir tas, kāds grupiņā ir mikroklimate. Jo bieži vien bērni veidojas negatīvās uzvedības iezīmes, tieši šī iemesla dēļ, kad grupiņas bērniem savstarpējās attiecības nav visai draudzīgas, bērni bieži kaujās, ņem nost mantas, atstumj viens otru, apsūkājās, skaļi bļautās, kliec un spļaudās. Taču visas šīs bērna uzvedības iezīmes ir iespējams labot un mainīt, ja vien pieaugušajam ir vēlme un apņemšanās to darīt.

Pedagoģiskā novērošanā apstiprinājās, ka savstarpējās attiecības grupiņā, kas nelabvēlīgi ietekmē bērnus var vērst par labu šādi:

1. Kaušanās.

- Skolotāja uzzīmē uz lapām sejiņas, kur bērni sazīmē savas dusmas pret otru bērnu, un tad liek saburzīt un izmest. Pēc tam saka, ka tagad vairs nav par ko dusmoties un kauties.

- Kaušanos pārvērš sacensību spēlēs (sadala grupiņās, tie bērni, kas kāvās ir katras komandas kapteiņi), kura komanda vinnē, tās kapteinis šodien ir spēcīgākais.
- Jāmāca draudzība, jālasa pasakas, jāstāsta piemēri no dzīves un kā tas ir beidzies.

2. Rotallietu atņemšana.

- Apsēdina bērnus aplī un dod mantu uz aplīti, katrs bērniņš, kad padod otram mantiņu saka „lūdzu”, otrs „paldies”, un samīļo viens otru. Katram ir jāpasaka kaut kas jauks par šo mantiņu vai priekšmetu.
- Jāmāca bērniem, ka nevajag ņemt nost mantu, bet palūgt vai nevar to aizdot uz kādu laiciņu, vai iedot padzīvoties.
- Jāmāca, ka bērniem jāprot dalīties.

3. Atstumšana.

- Jāspēlē dažādas spēles un rotaļas, kurās galvenā persona vai vadītājs ir tas bērns, kas tiek atstumts. Jārada grupiņā saliedētība un draudzība.
- Jāspēlē arī tādas spēles un rotaļas, kurās visi vienlīdz aktīvi piedalās un neviens nestāv malā un nav atstumts.
- Bērniem jāstāsta, ka atstumt nav labi, un ka kādreiz var gadīties tā, ka no šī bērna būs vajadzīga palīdzība, un ko tad darīs, jo atstumtais bērns negribēs palīdzēt. Skolotājai ir kādu dienu jāizspēlē tāda situācija, lai pārējie bērni saprastu, kā tas ir.

4. Apsaukšanās

- Jāapsēžas grupiņā visiem aplī, un skolotāja jautā: „Kurš teica šo sliktu vārdu? Anniņa? Vai tu zini, ko tas nozīmē? Vai tev patiktu, ja tevi tā saukātu? Kurš vel lietoja kādu sliktu vārdu? ...” Un tā to pārvērst kā svarīgā sarunā, izrunājot sliktos vārdus, un kādēļ tos nevajadzētu lietot.
- Skolotāja saka bērniem, ka šodien veiksīm tādu pētījumu (konkursu), kura beigās bērni dabūs noteiktu skaitu konfekšu, ko būs nopelnījuši. Visas dienas garumā bērni nedrīkst saukāties, ja kāds saukāsies, uz tāfelītes tiks uzrakstīts viņa vārdiņš. Katram bērnam bija piešķirtas piecas konfektes, un cik reizes bērns būs saukājies, tik konfektes tiks noņemtas nost. Un dienas beigās katrs bērns dabūs savas nopelnītās konfektes.

5. Skaļi bļautās un neklausās audzinātājā.

- Likst bērniem ievērot noteikta ilguma klusuma brīdi.

- Ja bērni skolotāju neklausās, tad skolotājam ir jāsāk runāt ar vien klusāk, līdz beidzot bērni mēģinās saklausīt, ko skolotāja tur runā.
- Bērniem piedāvāt uzspēlēt „klusos telefonus”, bet pēc tam ierosināt tik pat klusu uzvesties un klausīties.
- Maziem bērniem, teikt, ja viņi bļautīsies, tad nedzirdēs, kā pelīte aliņā skrubinās, vai putniņš aiz loga skaisti dzied.

6. Kliegšana.

- Ja bērni klaigā un nepievērš uzmanību skolotājas teiktajam, skolotājam vajadzētu sākt runāt klusākā balsī tādejādi pievēršot bērnu uzmanību. Vai arī izspēlēt kādu spēli, kuras pamatā ir klusa uzvešanās.

7. Spļaudišanās.

- Paskaidrot, ka šāda rīcība nav pieklājīga un kad paklausīgi bērni tā nedara.
- Likst satīrīt to ko piespļaudījuši.

Nereti bērnu slikti uzvesties mēs pamudinām paši pieaugušie ar savu neapdomīgo rīcību, žestiem un uzvedību ar kādu mēs vēršamies pie saviem bērniem. Ļoti nozīmīgi mūsu bērnam ir tas, lai vecāki sajustu viņus un viņu vajadzības. Pedagoģiskā darba pieredze ļauj formulēt šādus ieteikumus, kas jāievēro, lai bērnos neveidotos sliktā uzvedība:

1. Neļaujiet bērnam pārāk nogurt.
2. Ievērojiet gulētiešanas laiku.
3. Ievērojiet noteiktu dienas režīmu.
4. Rūpējieties, lai bērns vienmēr būtu paēdis un padzēris, īpaši ejot ārā.
5. Neejiet ārā, ja bērns ir saguris vai nejūtas labi.
6. Izvairieties uz katra bērna jautājumu atbildēt ar nē.
7. Sakiet: varbūt, iespējams, šķiet, tā ir laba doma.
8. Protams, disciplīnas nodrošināšanai vārds *nē* ir jālieto.

Speciālās internātskolas skolotāju darba specifika tiek saistīta ar bērnu attīstības īpatnībām. Ja vingrināšanās attiecīgajā uzvedībā un rīcībā notiek ik dienas un ir saistīta ar ierastām parādībām un notikumiem, dabiskām situācijām:

1. Ja vingrinājumiem ir apjēgts raksturs, bērns saprot, kāpēc nepieciešama attiecīgā uzvedība vai rīcība;
2. Ja pieaugušie iepriekš bērnu māca un atgādina, kā rīkoties attiecīgajā situācijā.

Rezumējot, neatkarīgi no tā, cik daudz savas labās gribas un jūtu skolotājs ieliek darbā, nepieciešams bērniem arī labāk izprast. Jūtas bez izpratnes skolotājos parasti izraisa

nedrošību un pat sarūgtinājumu, jo viņi jūt, ka pūles nerasniedz savu mērķi.

Secinām, ka bērnu uzvedībā jau trīs līdz četrgadīgiem bērniem vērojamas dažādas agresivitātes izpausmes. Sākot apmeklēt speciālo internātskolu, bērni ierodas katrs ar saviem uzvedības paradumiem un attīstības īpatnībām, tādēļ katram skolotājam pirmkārt ir nepieciešams konstatēt bērna attīstības īpatnības. Skolotājiem nepieciešama zināšanu un pedagoģisko paņēmienu pārzināšana darbam speciālajā internātskolā. Nepieciešams pārzināt daudzveidīgās sadarbības prasmes.

Pedagoģiskajā darbā veicot novērojumu individuāli par katru bērnu, tika konstatēts, ka pedagoģiskie paņēmieni, kas tika uzskatīti par lietderīgiem parastā pirmsskolas izglītības iestādē dažreiz neattaisnojas darbā ar bērniem speciālajā internātskolā un dažreiz rada pilnīgi negaidītu reakciju. Skolotāji speciālajā internātskolā skolotājs nedrīkst pieļaut uzvedības pārkāpumus, jo bērni mācās no parauga atdarinot iespēju robežās gan runas intonācijas, žestus, uzvedību.

Secinājumi

Pētot pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku teorijas var secināt, ka bērna galvenais paraugs viņa uzvedības modeļa veidošanā ir vecāki un ģimenes locekļi. Šis periods ir bērnības periods, kura laikā notiek bērna personības tapšana. Šajā laikā ieliktie pamati lielā mērā nosaka to, kāds bērns būs, kad izaugs liels. Virzība uz pieaugušo cilvēku pasauli ir likumsakarīga, un bērna attiecību organizēšana pieaugušo vidē ir ļoti svarīgs audzināšanas aspekts, it īpaši viņa pienākumu un tiesību jomā. Pieaugušajiem nepieciešams respektēt, ka bērna dzīves pieredze vēl ir niecīga un bez pieaugušo palīdzības viņam ir grūti orientēties sarežģītās dzīves situācijās. Vajadzīgie paskaidrojumi bērnam ir jāsniedz bērnam iejūtīgi un ar cieņpilnu attieksmi, jo ja bērns nejūt cieņu no pieaugušo puses pret sevi, tad arī viņā nerodas šāda attieksme pret apkārtējiem. Bērns ir atdarinātājs, kurš atdarina it visu, ko pieaugušais dara vai saka, tādēļ vecākie īpaši vajadzētu izvairīties no agresīvas uzvedības izpausmēm, jo to bērns var pieņemt par pareizu un agresīva uzvedība var kļūt par viņa ikdienu.

Secinām, ka pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par uzvedības paradumu veidošanos – sasveicināšanos, disciplīnas ievērošanu, saskarsmes noteikumu ievērošanu, roku mazgāšanu, uzvedību pie galda un citām uzvedības izpausmēm ne vienmēr ir lietderīgas speciālajā internātskolā. Bērnu uzvedību noteicošie faktori -

Internātskolas specifika, kad grupiņā ir bērni ar dažādām attīstības īpatnībām, daži jau ar medicīniskām diagnozēm, prasa no skolotāja padziļinātu specifikas apzināšanos.

.Šādās grupiņās tiek apvienoti dažādi bērni un viņu uzvedību noteic gan iekšējie, gan ārējie nosacījumi. Iekšējie – veselības stāvoklis, noskaņojums, garastāvoklis, noguruma pakāpe u.c.; ārējie - vides nosacījumi.

No vienas puses bērniem izteikts mātes vai citu cilvēku mīlestības deficīts, no otras puses bērns nekad nav viens pats ar sevi.

Speciālās internātskolas skolotāja uzvedība tiek uzskatīta par atdarināšanas paraugu bērniem. Izvirzītā hipotēze: 3 līdz 4 gadīgu bērnu uzvedības paradumi veidosies sekmīgāk, ja bērnam būs pozitīvs uzvedības paraugs un skolotājs ievēros katra bērna individuālās attīstības īpatnības, tika pārbaudīta un apstiprinājās.

Literatūras un avotu saraksts

1. Amonašvili, S., (1988) *Kā klājas bērni?* Rīga, Zvaigzne ABC, 173 lpp.
2. Avotiņš, V., Prindule, L., Upmale, Z. (red.) (1981) *Bērnu attīstība mācību un audzināšanas procesā.* Rīga: Zvaigzne, 140 lpp.
3. Balsons, M. (1998) *Kā izprast klases uzvedību.* Lielvārde: Lielvārds, 207 lpp.
4. Campbell, S. B., Shaw, D. S., Gilliom, M. (1994) *Development and Psychopathology.* Cambridge, 488 lpp.
5. Geidžs, N.L., Berliners, D.C. (red.) (1998) *Pedagoģiskā psiholoģija.* Rīga: Zvaigzne ABC, 662 lpp.
6. Gipeņreitere, J. (2006) *Kā saprasties ar bērnu?* Rīga: Nordik, 245 lpp.
7. Golubina, V. (2007) *Pirmskolas pedagoģijas rokasgrāmata.* Rīga: Izglītības solī, 308 lpp.
8. Hibnere, V. (1998) *Bērna vizuālā darbība.* Rīga: RaKa, 204 lpp.
9. Kājiņa, D., Aunīte, I. (red.) (2006) *Kā izprast bērnu?* Pētergailis, 102 lpp.
10. Kempbels, R. (1998) *Kā patiesi mīlēt savu bērnu.* Rīga: AMNIS, 129 lpp.
11. Lieģeniece, D., (1992) *Bērns pasaulē- pasaule bērnam.*, Rīga: Zvaigzne ABC, 136 lpp.
12. Lieģeniece, D., (1999) *Kopveseluma pieeja audzināšanā.*, Rīga: Raka, 262 lpp.
13. Likona, T. (2000) *Bērna audzināšana.*, Rīga: Avots, 524 lpp.
14. Lochman, J.E., (1995) Screening of child behavior problems for prevention programs at school entry., 559 lpp.
15. Miltiņa I. (2005) *Skaņu izrunas traucējumi.* Teorija, pieredze, prakse. Rīga, Raka, 251 lpp.
16. Nečajevas, V., Markovas, T. (red.) (1982) *Tikumiskā audzināšana bērnudārzā.* Rīga: Zvaigzne, 252 lpp.
17. Palmano, P. (2005) *Lūdzu un paldies.* Rīga: Avots, 319 lpp.
18. Perkopa I., (2004) *Mazais tirāns.* Rīga: Nordik. 173 lpp.
19. Pļaviniece, M., Škuškovinka, (2002) *Sociālā psiholoģija pedagogiem.* Rīga: RaKa, 200 lpp.
20. Plotnieks, I. *Ģimenē aug bērns.* Rīga: Zvaigzne, 172 lpp.
21. Rīgas pedagoģijas un izglītības vadības augstskola ģimenes un pirmsskolas pedagoģijas katedra. (red.) (2002) *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē.* Rīga: Izglītības solī, 173 lpp.

22. Svence G. *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 158 lpp
23. Špona, A. (2006) *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: RaKa, 211 lpp.
24. Valtons F., Paueršs R., *Kā pārlicināt bērnu*. Rīga: Nipo NT, 31 lpp.
25. Vecgrāve, A., (2005) *Ceļvedis pieaugušajiem pa bērības zemi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 240 lpp
26. Vecgrāve, A., (1999) *Kā uzveikt dusmas*. Rīga: Zvaigzne ABC, 24 lpp
27. Vecgrāve, A., (1999) *Kā uzveikt bailes*. Rīga: Zvaigzne ABC, 24 lpp
28. Vikofs, Dž., Anela, B. (red.) *Disciplīna bez uzklīdzieniem un pļaukām*. Aizkraukle: Krauklītis, 146 lpp.
29. Шаповаленко Н. В. (2004) *Возрастная психология*. Москва: Гардарики, 349 с.
30. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca* (2000). Sast. autoru kol. Rīga: Zvaigzne ABC, 248 lpp.
31. <http://www.psihologijaspasaule.lv/raksti.php?id=45&show=203&act=read> Psiholoģijas Pasaule. Žurnāls personībām, kas ciena sevi un citus. *Bērnu sliktā uzvedība. A. Ādlera psiholoģijas skatījumā*. Jolanta Cihanovič34. a (2003/08) Skatīts: 05.06.2010.
32. (http://www.managimene.lv/berni/berna_psihologija)

Pielikums

Anketa vecākiem

Cienījamais respondent! Es esmu 3.Ps kursa studente Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā un rakstu kursa darbu „3 līdz 4 gadīgu bērnu uzvedības motivācija pirmsskolas pedagoģiskajā procesā”. Tieši tādēļ man ir svarīgas Jūsu domas. Lūdzu, aizpildiet šo anketu un izsakiet savu viedokli. Anketas dati ir anonīmi un tiks izmantoti apkopotā veidā un tikai paredzētajam mērķim. Jau iepriekš pateicos!

Lūdzu, **ar krustiņu** atzīmējiet vēlamo atbildi!

1. Vai jūsu bērns uz dārziņu nāk ar patiku?
 - Jā;
 - Nē;
2. Vai jūsu bērns labprāt stāsta par piedzīvoto bērnudārzā??
 - Jā;
 - Nē;
3. Vai Jūs uzskatāt, ka bērnam jāsaņem sods par sliktu uzvedību?
 - Jā;
 - Nē;
4. Vai Jūs uzskatāt, ka bērns jāatalgo par labu uzvedību?
 - Jā;
 - Nē;
5. Vai piekrītat teicienam „Ja sit tad sit pretī”?
 - Jā;
 - Nē;

Anketa audzinātājām

Cienījamais respondent! Es esmu 3.Ps kursa studente Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā un rakstu kursa darbu „3 līdz 4 gadīgu bērnu uzvedības motivācija pirmsskolas pedagoģiskajā procesā”. Tieši tādēļ man ir svarīgas Jūsu domas. Lūdzu, aizpildiet šo anketu un izsaki savu viedokli. Anketas dati tiks izmantoti apkopotā veidā un tikai paredzētajam mērķim. Jau iepriekš pateicos!

Lūdzu, **apvelciet** vēlamo atbildi!

1. Kas atbildīgs par bērna uzvedību?
 - Vecāki;
 - Audzinātāja;
 - Vienaudži;
2. Vai bērns reagē uz jūsu aizrādījumiem?
 - Jā;
 - Nē;
3. Vai uzskatāt, ka sods ir vienīgais veids, ka norādīt uz sliktu uzvedību?
 - Jā;
 - Nē;
4. Vai uzskatāt, ka bērns jāatalgo par labu uzvedību?
 - Jā;
 - Nē;
5. Vai uzskatāt, ka bērna uzvedības veidošanā ir svarīga sadarbība starp audzinātāju un vecākiem?
 - Jā;
 - Nē;